

UNU

Revistă de cultură
editată cu sprijinul
Editurii "Cogito"
și al
FUNDAȚIEI SOROS
PENTRU O SOCIETATE
DESCHISĂ
Apare la Oradea

PUBLI CAȚ I E INDEPENDENTĂ, DE OPINIE Ș I INFORMARE CULTURALĂ

Director onorific *GEORGE ASTALOȘ*

Poem în exclusivitate pentru revista UNU

Nebunie și lumină

¶1 HđUHđ fi lumină
finut *r fa«e »« *li Aicât neaua
fi iih%UI* tiđb = t&fiA' Mixt»,

0, turt H*H,ii ihvXtXtuyitt (totuți
mntiiti, Aitiții...) fi astrofizica
fi ^ioşenetica iată mânerul acesta
e foarte acela al eternităţii

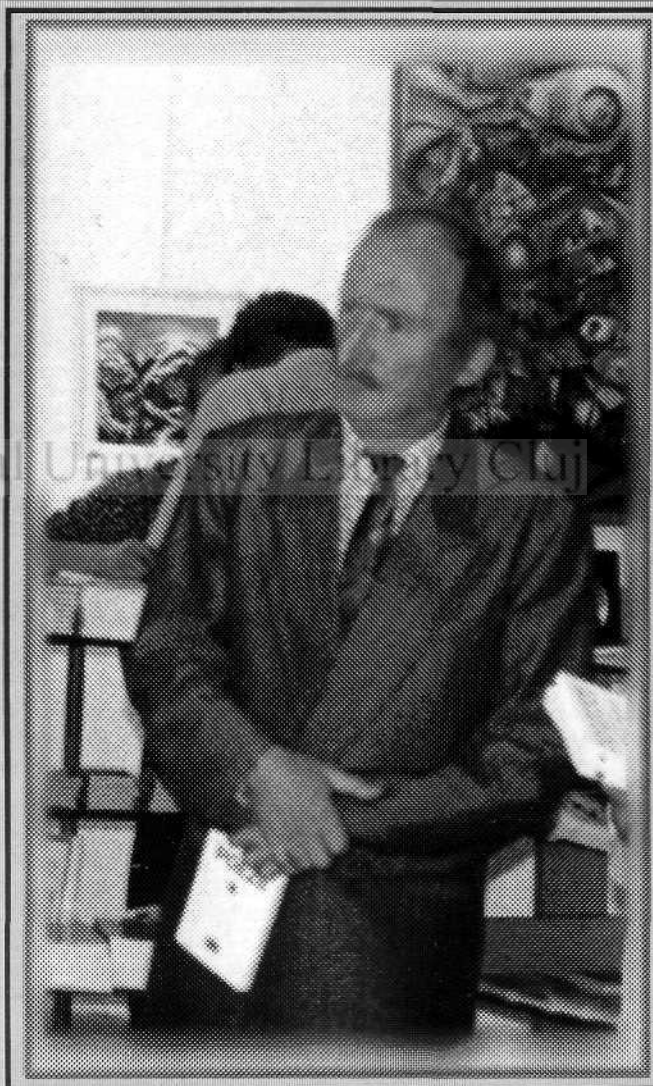
"Whnnt ttxtiunueutui, UOiMtete uŃei
4t IA oŃitiu"

Das IHtuHŃihHe«
contemptu IHtĂ 9 MtĂeiuMr* eflorosecentă
a ntutui, pttot* tui floare albăstră
de Myosotis

ii-mi «pun: *i să poŃi Vie 9 dată uiU
că ai existat?

th Heiuhie fi tut-ihA

Milțai HrsacŃi

I
și portretele sale

în acest număr semnează:

Miron **Kiropol**, Cassian Măria Spiridon, George Corbu, Viorel Mureșan,
Ioan Țepelea, Constantin Cubleşan, Robert Șerban, Grigore Scarlat, Mircea
Șerbănescu, Onavia Pellea, Octavian Blaga, Alexandru Sfârlea, Rodica Bogdan,
Simona Grazia Dima, Liviu Borcea ș.a.

Viorel Mureșan

RAMELE NORDULUI

***

un copil și leagănul său
coborau piramida

sub peretele piramidei
se auzea numai somnul inscripțiilor
și din când în când căderea
unor cuie în apă

s-au întâlnit pe o punte două obraze
ce nu se vedeau
copilul cu leagăn
printre ele cobora piramida încet
ca un zar peste care se lasă
capacul de lemn

***

colorile se mușcă singure
păsări ce pleacă
se văd antotimpurile pe zid
soarele toată ziua
se mută de pe un cuier
pe altul

Cărți primite la redacție

- 1997.
1. Arthur Haulot: *Alternances/Alternanțe*, colecția "Poesis", bilingvă, franceză - română, Editura Cogito,
  2. Adrian Dinu Rachieru: *Liviu Brebanu - utopia erotică*, Editura Augusta, 1997.
  3. Adrian Dinu Rachieru: *Poezii din Bucovina*, Editura Helicon, 1996.
  4. DOHATO AMTOMARE: *KYTRA KOCTYPA* (La Casa Degli Scheletri), în traducerea lui Crba Ignjatović, Editura Apostrof, 1996 (Serbia).
  5. Anghel Du mbrăveanu: *Diamantul de întuner*, Editura Scrisul prahovean, 1997.
  6. Alexandru Pintescu: *PROSPERO și "teatrul sărac"*, Editura Didactică și Pedagogică, col. Akademos, 1997.
  7. Ion Caraiun, *Exil interior*, Ediție îngrijită și prefațată de Emil Mănu.
  8. Sylvan Rivière: *Lieux- dits/Locuri anume*, Editurile Libra și Humanitas (Canada), 1997.
  9. Henry Bauchau: *EDÎPpe drum*, Editura Libra, 1997.
  10. *Eminescu în corespondență*, Editura Muzeului Literaturii Române (ediție îngrijită de Dimitrie Vatamaniuc), 1997.
  11. Jacques Le Rider: *Mitteuropa*, colecția "A treia Europă", Editura Polirom, 1997.
  12. Forduiatra varva. Român egyfelvonásosok Slavkay Attila fordításában, Barbaricum könyvműhely, 1997.
  13. Florentin Smarandache: *întâmplări cu Păcală*, Editura Tempus, 1994.
  14. Corneiu Crăciun: *Societăți academice din Bucovina*, Editura Fundației Culturale "Cele Trei Crișuri", 1997.
  15. *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*. Volum coordonat de Adrian Ba beți și Cornel Ungureanu, Editura Polirom, 1997.
  16. VSadimir Tismăneanu: *Reinventarea politicului. Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel*, Editura Polirom, Seria "Științe politice", 1997.
  17. Marin Codreanu: *Zeul cu armă*, Editura Cartea Românească, 1997.
  18. Lucian Tâmaș: *Patria sângelui*, Editura Arhipelag, 1997.
  19. Ion Boloș: *Despre societatea vitelor eroine*, Editura Dacia, 1997.
  20. Ales Ivanov: *Vânătoare la marginea camerei*, Editura Cogito, 1997.
  21. George Mihalea: *Galeria cu fluturi*, Editura Cogito, 1997.
  22. Laurențiu Cerneț: *Ludice*, Editura Prier, 1997.
  23. Laurențiu Cerneț: *Jocul de-a Robinson*, Editura Eubeea, 1997.
  24. Jean François Lyotard: *Postmodernul pe înțelesul copiilor*, Biblioteca Apostrof, 1997.
  25. Gabriel Marcel: *A fi și a avea*, Biblioteca Apostrof, 1997.
  26. Turhan Doyran: *Rue*, Imprimerie Giiven, 1997 (Turcia).
  27. Sipoș Mariana: *Mersul pe ape*, Editura Eminescu, 1996.
  28. Laura Pavel: *Antimemoriile lui Grabei*, Editura Didactică și Pedagogică, col. Akademos, 1997.
  29. Constantin Cubleşan: *Eminescu în perspectivă critică*, Editura Cogito, 1997.
  30. Ștefan Baștovoi: *Cartea războiului*, Editura Marineasa, 1997.
  31. Ion Chichere: *Abisaliile*, Editura Marineasa, 1997.
  32. Ioan Țepelea: *Discursuri în partea de însuflețire artistică*, Editura Helicon, 1997.
  33. Lucian Blaga: *Poezii / Poesies* (versiunea în limba franceză: Jean Poncet), Editura Libra, 1997.
  34. Ioan Flora: *Iepurele suedez*, Editura Cartea Românească în colaborare cu Asociația Scriitorilor din București, 1997.
  35. Alexandru Paleologu: *Bunul-simț ca paradox*, Editura Vitruviu, 1997.
  36. Mircea Ciobanu: *ta capătul puterilor. însemnări pe Cartea lui Iov*, Editura Vitruviu, 1997.
  37. Eugenio Speranția: *Contemplații și creație estetică* (Ediție îngrijită de Mircea Muthu), Centrul de Studii Transilvane, 1997.
  38. Radu Ulmeanu: *Ce mai e nou cu apocalipsa*, Editura Helicon, 1997.
  39. Sorin Anca: *Lacrima pământului*, Dachau, 1997.
  40. Eugen Dorcescu: *Eclenăstre în versuri*, Editura Marineasa, 1997.
  41. Eugen Dorcescu: *Psalmi în versuri*, Editura Marineasa, 1997.
  42. Gellu Dorian: *Poeme golănești*, Editura Cartea Românească, 1997.
  43. Cassian Măria Spiridon: *Arta nostalgiei*, Editura Cartea Românească, 1997.
  44. Cassian Măria Spiridon: *Intrarea în apocalipsă*, colecția Poesis, bilingvă, româno-franceză, Editura Cogito, 1997.

Capitala poeziei la Oradea - ecouri

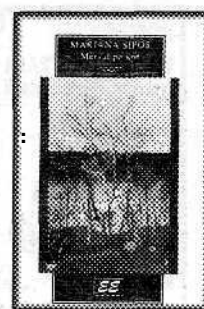
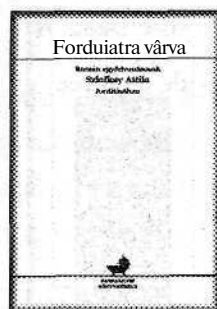
Parafrazând zicala "Cine are nevoie de teatru?", mulți ar fi tentați, într-o doară să-și zică, în aceste vremuri tulburi (nu numai pentru cultura din România) "Cine are nevoie de poezie?" Și parcă pentru a contrazice scepticismul unor guri-rele, iată că anul acesta, capitala poeziei s-a mutat la Oradea. La Oradea, unde a avut loc, între 4 și 7 septembrie, prima ediție a *Festivalului internațional de poezie*, deodată cu cea de-a V-a ediție a *Salonului de carte orădeană*.

Prilej de regăsiri, de lansări de carte, de întâlniri cu personalități ale liricii românești și universale, de schimburi de idei, de cărți, de reviste literare. Au fost prezenți la Oradea mânători ai condeiului din Franța, Belgia, Germania, Elveția, Canada (Quebec), Ungaria, Serbia, Cehia, Rusia și evident, din România. S-au dezbătut probleme arzătoare valabile aici și oriunde pe tărâmul literar, s-au acordat premii, iar Universitatea orădeană a decernat titlul de Doctor Honoris Causa academicianului român Gabriel Țepelea și scriitorului belgian Arthur Haulot. S-a muncit mult, s-au făcut eforturi uriașe pentru ca manifestările să fie de înaltă ținută iar organizatorii - Societatea Oamenilor de Știință și Scriitorilor din Bihor, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, PEN Clubul Român, Ministerul Culturii și Casa Internațională a Poeziei din Bruxelles - se pot mândri cu un mare succes.

Aș ține în mod cu totul deosebit să-i mulțumesc colegului Ioan Țepelea, directorul Editurii Cogito din Oradea, pentru materializarea acestei "frumoase nebunii" a sa, pentru lecția de conduită pe care ne-a oferit-o tuturor și pentru Antologia Festivalului, *Vânătoare de vise!*

Daniela TOMESCU

NOI APARIȚII EDITORIALE

Mîroe Kîropol

RUINELE (V)

La căderea nopții e bine să te uiți altfel la oameni. Fără veste ei primesc alte chipuri, dincolo de cele cunoscute. Există în ele o crispă, o privire ce te răscolește pentru a afla nu știu ce răspuns la o durere. Aud voci, nu înțeleg din ce și de ce făcute. Și totuși au aceleași corzi vocale cu ale mele. Dar ce nonsens înfăptuiesc! După mai bine de o lună de stat în casă, ies prin oraș. Străzile mi se arată puțin clătinate. Nu îndrăznesc să-mi pun un picior înaintea celui alt. O mulțime de indienii catolici au invadat orașul. Sunt destul de cuviințioși, mult mai la locul lor poate decât mulți dintre noi. Se poartă cu blândețe cu copiii lor, merg de colo colo împrejurul catedralei. Au venit în pelerinaj la fecioara neagră, statuie din secolul XVI, destul de chipeșă când se arată despuțată de zorzoanele cu care azi e infoliată. Nu ar fi un sacrilegiu să fie "dezgolită" și readusă la starea ei inițială, în veșmânt de lemn... Deodată mă simt prins de amintirea unor versuri. Mi se întâmplă adeseori. De data aceasta, mă gândesc la "Părul căzut de vânt, 1838, iulie 15" a lui Costache Conachi. Se împlinește în creierul omnesc ciudățeni și mai mari decât aceasta... Uitându-mă la catedrala din Chartres, îl recit pe moșierul de la Țigănești:

Armele ce îmi dăduseși pentru proslăvirea ta,

Atuncea când Afrodita m-au luat în sama sa...

Și-mi sare gândul la Mimnermos, prin anii 630 înainte de Hristos:

I.

Fără Afrodita de aur, ce-mi rămâne din viață, din bucurie ?

Mai bine să mor când nu-mi vor mai fi iubiți

Dragostea tainică și prețioasele daruri și patul

Ce pentru bărbați și femei sunt ale tinereții

Mlădiate flori.

n.

Suntem ca frunzele cărora le dă viață

Primăvara în frumusețea ei, când la razele

Soarelui cresc; mărunte clipe ca frunzele, bucurăm

Cu tinerețea floarea, născuți din zei cunoaștem

Binele și răul. împrejur stau negrele zeițe:

Una aduce ursita îmbezneitei bătrâneți,

Alta moartea. Trăiește fructul tinereții numai

Atât cât în pământ se răspândește lumina din soare;

Dar când acest abia anotimp se împrăștie,

Atunci, mai mult decât viața, mai îmbunătățită e moartea.

Dar mă întorc repede la Conachi, pentru că se așează în "Părul căzut..." ceva ce conține mărteja. Cum nu mai mă pot separa de franceză, voi continua aventura cuvintelor și voi recita (altfel) poezia lui Conachi, în această limbă despre care vă spun că poate să se transmute ca și româna în aur:

LEPOIRIER TOMBEPARLE VENT

Empereur de monjardin, geant de mes arbres,

Toi, poirier entre les nuages autrefois,

Aujourd'hui a terrepourquoi gis-tu ?

Un souffle deparmi les vivants tejeta.

Altiers, agrandis au-dela

De tois furent a moi ton ombre et ton fruit,

Apresent poussiere et cendre.

Și cum nu mă mai pot lăsa de jocul ăsta al metamorfozelor, revărs în tiparul ei dintâi, ca întoarsă în Mimnermos, îndurerarea poetului Zulniei:

împărat al grădinii mele, gigant între copacii mei,

Tu, părule, între nori altădată,

Azi ia pământ de ce zaci ?

Un suflu de printre vii te-a aruncat.

Semețe, mărite dincolo

De toate, au fost ale mele

Umbră și fructul tău,

Acum praș și cenușă.

Pentru că am pornit-o pe drumul transformărilor, încerc să arăt cum Costache Conachi poate să devină prin numai câteva versuri pe care le culeg din două cântece de jale amoroasă, "Tânguirile" și "Lumea", un precursor al poeziei noastre moderne. Amestecându-le, ne vom trezi frecându-ne la ochi de uimire, înaintea apariției frumoasei moarte Zulnia în lacrimile poetului. Vi-o ofer aici în trei variante, originalul și interpretările mele. Iau din poezia "Lumea" versurile 1,2,29,30, iar din "Tânguirile" versurile 1,2,5,6:

1. Originalul:

Prin marea lumii această lată,

în care omul cu ah înoată,

O, lume, lume amăgitoare.

Ce te-nvrăștești din stare în stare,

La mezul nopții oftând mă trezesc.

Nenorocirile să-mi tânguiesc,

Că-n lumea aceasta dintru-nceput

Privești durerii m-am născut.

2. Traducerea (mereu aproximativă) franceză:

Dans la mer du monde éternellement large

Où l'homme se déchire et avec des helas! nage.

Toi, monde, monde qui encoreplus leurres

Et tournes, terrestre et'étoiles demeure -

A minuitje soupire et sors du sommeil,

Mes malheurs avec des larmesjepaye,

Parce que dans ce monde depuis le debut

Unpaysagepow la tourmentejefus.

3. Interpretarea acesteia:

Largă-i din vecie-a lumii mare,

în ea omul ah e înotare -

Lume, lume, te rotești cu momeala-n ființă.

Terestră sau înstelată locuință.

La miezul nopții ies din somn lumesc,

Nenorocirile-mi cu plângeri le plătesc,

Pentru că din abisul Domnului pe lume

Am fost din început durerii nune.

Multe lucruri bune se mai pot învăța de la poezie! Plânge poetul, iar nouă ni se umple inima de bătaii noi, încredințate unei melancolii bucurioase. Cum să fie altfel ?

De nouă ori pană astăzi pământul colindător

Au călătorit pe crugul soarelui nemișcător.

De nouă ori primăvara cu veșmântul înflorit

Și iarna cu cărunțea pe pământ s-au învățat

De când am văzut cu ochii om uritoare...

(Jalobamea)

Ah, muritoria asta, și noi, cei mângâind cartea îmbătrânită, am fi vrut să ne ghiftuim privirea de trecerea ei...

Ce să mai spunem de trecerea pe lângă nostalgia noastră a accentului eminescian (Eminescu din "Apari să dai luminăarcetelor ferești..."), în care bătrânul Conachi, ajuns la sfârșitul erotismului, își smulge ochii, își oprește glasul într-un suspin: "Ah, te-ai dus, dulce lumină din zarea ochilor mei..." Astfel se duce totul din el și de peste el.

"Când văzduhul tot otravă, când lumina au apus..." Rămâne doar portretul acela pe care-l cunoaștem, din epoca sfârșitului, boierul privind îndepărtat, deși cercetător, îmbrăcat turcește, pe cap cu un enorm guguman, un soi de oală de aramă bună pentru a fierbe o ciorbă. E în portretul acesta, aproape o călătorie în "Suflete moarte"; Conachi se îndreaptă către noi, gogolian și gata să urce într-o diligentă plecând în nu știu ce sfârșit în care s-au cuibărit mai multe sfârșituri.

împărat grădinii mele, urieș între copaci,

Părule cu vârful-n nouri! pe pământ astăzi ce zaci ?

O suflare, un vânt numai de care nici vrei să știi,

între morți fără de veste te-aruncară dintre vii!

Asta-i lumea! asta-i viața! te-ai înălțat, te-ai mărit

Mai presus de-ai tăi tovarăși, ai dai umbră, ai rodii

Dabijei Vodă și mie, peste unul și pol vac:

Azi în tărână și-în cenușă ale tale se prefac!

Chartres, iulie 1997

Cărți noi la Editura POLIROM

Ioan Țepelea

B33iq... T... Stig!6... S.O...
das-ubss; ră s t m a s

SEM N EDITORIAL

O MELANCOLIE SFIDĂTOARE

Mesagerul (opera poetică), purtând semnătura lui Aurel Dumitrașcu, este o carte de circa 200 de pagini apărută destul de recent la itura **Timpul din Iași** și lansată cu ocazia **Festivalului-concurs de poezie turei Dumitrașcu**, desfășurat la Piatra Neamț în semn de comemorare loetului la împlinirea a 7 ani de la trecerea sa în neființă. Răsfoind notele bibliografice ale poetului prematur dispărut (la numai 35 de ani), note gătitte de nimeni altul decât **Adrian Alui Gheorghe**, poetul și prietenul care s-a împărțășit cel mai mult și cel mai bine **Aurel Dumitrașcu**, inem că acesta s-a născut la 21 noiembrie 1955 în satul Sabasa, comuna irea, județul Neamț, că a debutat în revista Tomis, în 1976, după care a blicat în continuare în mai toate revistele literare din țară. În 1984 a butat și în volum cu **Furtunile memoriei**, la Editura Albatros (volumul numise inițial "Tratatul de eretică", numai că modificările impuse au limbat și forma inițială a cărții), după care a urmat volumul **Biblioteca** •x Nord, în 1986, la Editura Cartea Românească (pentru care a primit ;miul "Mihai Eminescu" al Asociației Scriitorilor din Iași). Absolvent al cultății de filologie din cadrul Universității "A.I. Cuza" din Iași, Aurel imitrașcu s-a remarcat nu doar prin excelența lucrare de diplomă dedicată eziei a doi poeți dispăruți prematur, **Virgii Mazilescu** și **Daniel Turcea**, și printr-o inconfundabilă implicare a spiritului său ezoteric în munca la edră, reușind să-i fascineze adesea pe elevi și profesori, devenind pentru i mai mulți asemeni unui meteorit care le-a luminat calea sufletească în >mente de cumpănă și de întunecime morală. Eudemonismul firii sale etice, într-o acută contențieune cu afuriseniile vieții sociale și, ulterior, și imitele biologice proprii, cu nefirescul unei lumi din care ne poate Iva doar un destin contiguu, întemeiat de răsuflarea apolinică și mnezeiască, au dat vieții și creației poetice ale lui Aurel Dumitrașcu nensiunile și posibilitățile unei fixări definitive sub cerul adevăratei irături. Faptul a fost semnalat, printre alții, de Marin Mincu, Adrian irino, Mircea Martin, Laurențiu Uiici, Cezar Ivănescu, Radu G. Țeposu,

Lucian Vasiliu, Cristian Livescu ș.m.a. Liniile creației poetice semnate de Aurel Dumitrașcu sunt evidențiate atât în **prefața**, realizată de **Emil Iordache**, cât și în **postfața** datorată lui **Gheorghe Grigurcu**. Despre poezia lui Aurel Dumitrașcu, apreciază Emil Iordache, se poate spune că ea "nu apare ca **datată**, **repulsia** sau instinctul au funcționat ireproșabil, făcând din poet o ființă compozită, un **homo aestheticus** și **explorans** totodată. Epoca nu se citește nicidicum, cel puțin în sensul **evenimentelor** și **aurului** devenite inspirabile. Propriu-zis, nici locul, baștină, patria nu sunt în măsură să-l frustreze de calitatea de cetățean al lumii, asumată, iarăși, de șinele **aestheticus**, de locuitorul bibliotecii și nu de posesorul unei vize de reședință **în cel mai frumos sat...**"

O melancolie sfidătoare prin tocmai jocurile ei, prin umbra morții intrată și acceptată ca făcând parte intrinsecă din viață, prin sinceritatea împăcată cu șinele face ca textul poetic să ne absoarbă în adâncimile sale dar și în intimitatea poetului unde, în ciuda planurilor existențiale misterioase-catastrofe, donește o pace a sacralului cosmic, a suavității cadrului estetic. Tensiunea înaltă, uneori foarte înaltă a mesajului poetic, bine conturată dar și bine controlată de poet, covârșind imperatiivele de ordin morfologic prin pregnanța autoreflexivității și autoimpunerii temeii predilecte, este, de departe, caracteristică pentru poezia lui Aurel Dumitrașcu. Înzestrat cu autentic talent poetic, neconcesiv la formulele facile de "arondare" la modelele vremii (de pildă, **postmodernismul!**), Aurel Dumitrașcu a intrat, iată, pe poarta aurită a literaturii generației sale, rămânând apoi (în ciuda dispariției fizice, a operei neîncheiate...) ca model pentru ceea ce înseamnă sau poate însemna poetul în vremurile noastre. El chiar părea conștient de acest lucru: "- Când am fost prima dată/la vânătoare/cerbii s-au rugat de țeva puștii/cerbii au plîns/cînd am fost a doua oară/la vînătoare/cerbii au suris/și în carne mi s-au ascuns/a treia oară/nu am mai fost/o femeie furase pădurea." (**Vânătoare de cerbi**, p.54).

ontemporană, și-a sporit zestrea editorială cu valoroase cărți de poezie, între care, în roz, e Traian Șief, face o notă aparte. Nu întâmplător, laSalonu! Internațional de la Oradea, lotiația pentru acordarea unei Diplome pentru merite editoriale deosebite a înserat i acest aspect.

A apărut numărul 8/1997 al revistei de știință și dialog **Interdisciplinar/Aletheia**, evistă editată de Societatea Oamenilor de Știință și a Scriitorilor din Bihor în colaborare u Universitatea din Oradea. În acest număr semnează, printre alții, Ovidiu Drimba, Gabriel 'cpelea, Liviu Borcea, Ștefan Kesemcti, Crăciun Iancu, Gheorghe Micula, Floare Chipca, oan Țepelea, I.Maxim Danciu, Gavrii Comuțiu, Carmen Mihai ș.m.a. De la istorie și ilozofie la istorie literară și istoria științelor exacte sau de la medicină la agronomie și de i matematică la sociologie,numărul la care facem referiri acoperă o bogată paletă de ireocupări în spațiul cercetării științifice autentice. Nu lipsesc recenziile de carte, iotele și informațiile la zi despre preocupările membrilor Secțiunii de Știință din adrul Societății Oamenilor de Știință și a Scriitorilor din Bihor.

în organizarea Secțiunii de Literatură din cadrul! S.O.S.S. din Bihor și a ăasei de presă și editură! Anotimp, Cercul Militar s-a desfășurat un important și elevant moment editorial: Prezentarea și Lansarea Colecției de poezie "al cincilea notimp", colecție inaugurată chiar în acest an și laureată în cadrul! Salonului Internațional e Carte. Despre semnificația momentului au vorbit Ioan Țepelea, Ioan Moldovan, Valentin 3iifor și Miron Blaga (inițiatorul și coordonatorul colecției), poeții prezenți cu volume în eria amintită, Octavian Blaga, Alexandru Sfârlea, Ion Davideanu, Pașcu Balaci, Gabriel Seorgescu, Baruțu Arghezi etc, prezentându-se publicului prin momente lirice proprii, 'rezența scriitorului român Baruțu T. Arghezi, care trăiește în Elveția și care este fiul narelui poet Tudor Arghezi, a dat un plus de atractivitate manifestării la care a ținut ă participe un numeros public. În contextul întâlnirii cu publicul din Oradea, scriitorului iarură T. Arghezi i-a fost înmănată și legitimația de membru al S.O.S.S. din Bihor.

Tot în sălile Cercului Militar din Oradea s-a consumat și manifestarea BILELE EDITURII POLIROM din Iași, ocazie cu care s-au lansat la Oradea, în

premieră cărțile.

Moderatori ai manifestării au fost Silviu Lupescu și Ion Simuț iar invitați special, politologul Vladimir Tismăneanu, care a făcut cu acest prilej un expozeu d(zile mari privitor la preocupările Domniei Sale referitoare la aspecte politice als momentului actual în țările Europei de est.**Miniexpoziția de carte** a Editurii Polirom ("una dintre cele mai performante edituri ale momentului prezent din România" -cum aprecia Ioan Țepelea în deschiderea manifestării), cuprinzând aparițiile din ultimii doi ani, a dat posibilitatea publicului participant să obțină fără dificultate (și chiar cu autograf) multe din titlurile de mare interes. În numărul următor al revistei noastr vom afecta probabil câteva pagini pentru prezentarea cărților care au făcut obiectul lansărilor de la Oradea.

Volumul **Ruinele poemului**, de Liviu Ioan Stoiciu, volum pentru care acesta a fost distins cu Premiul **Festivalului** Internațional de Poezie de la Oradea (alături de canadianca Hélène Dorion), suscită un binemeritat interes (și elogiu) critic din partea tuturor revistelor literare din țară. În revista **Poesis**, numărul pe octombrie, Ștefan Borbely (în opinia noastră unul dintre criticii și esești cei mai rafinați și serioși ai momentului literar actual) realizează o exactă și irefutabilă analiză critică a poeziei lui Liviu Ioan Stoiciu, abordările fiind în relație cu diversitatea metodelor practice în perimetrul criticii literare de la noi dar și cu evoluțiile discursului poetic al celui în cauză. "Prin Ruinele poemului (Ed. Pontica, Constanța, 1997), - scrie Ștefai Borbely - Liviu Ioan Stoiciu pătrunde adânc în ontologie, ciclurile din volum reprezentând cu siguranță cea mai pregnantă deschidere spre primordial practică d către autor până acum. Cel care-l caută aici pe acest Stoiciu pe care l-au consacrat volumele de început, prin intermediul cărora el a intrat în conștiința publicului și it sertarul de etichete tipologice ale confracțiilor, se înșală: tonul e altul, genetic, cosmic, morfologia poemelor trimițând mai degrabă spre lumea de moloz a lui T.S. Eliot din **The Wast Land** decât înspre altă direcție."

artPanorama este o revistă nouă în spațiul revuistic literar românesc.

Cassian Măria Spiridon

SCRISORI DE SERVICIU

BĂTĂII DE TOBĂ LA ARLES

în ușa din dreapta / închisă
drept la intrare
un grup de adolescenți
- în piața orașului
se aude un răpăit continuu de tobă -
sînt adunați pe scările
bătrînei Catedrale
un tânăr rezemat cu spatele
de ușa masivă / rareori deschisă
- doar la marile sărbători religioase -
continuă / cu încăpăținare și zîmbete
să bată cu un ritm monoton
nu lipsit de răsunset
în Catedrală dar și în piața
închisă de clădiri medievale

prietenii toboșarului stăpînesc scările largi
soarele puternic despoaie
orice petec de piață
mistratul / fără odihnă / lovește
fețele și piepții

în Biserică intră un șir nesfîrșit
de ființe bătrîne / tremurînde
- legume uimate -
efortul celor cîteva scări
ie face carnea gelatinoasă
- turismul / atît a mai rămas
din viața lor ruinată -
s-au hotărît să participe

la o cunoaștere inutilă
își iroiesc timpul / ultimele clipe
și banii /
după / un alt detașament de fantome
se va grăbi să le ia locul

tînărul rezemat cu spatele
de poarta înaltă
a Catedralei
își continuă tam-tamul cu indiferență
la vînzoleala și rotirea întîmplătoare
în jurul obeliscului central
sub care / striviți pînă la jumătate /
odihnesc lei

mult după ieșirea din lăcașul sînt
cel mai important / al urbei romane
ne urmează bubuiturile tobei
monotonul și răspicatul glas al disperării

Ioana Felicia Onu

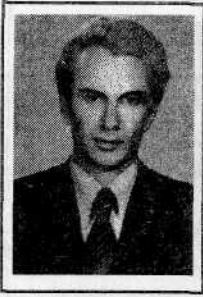
FAPTE ȘI IDEI

Revista *Apostrof*, nr. 10/1997, care ne-a parvenit recent, este în nota ei obișnuită, cu un conținut de substanță: **Interviu cu Gabriela Melinescu**, **In memoriu lui Acsavir Acterian**, **Dosar Ștefan Baciu**, **Fișe de lectură: B.Fundoianu**, **Poeme de Ioan Vieru**, **Trasee poetice (dar și poeme - n.n.)**, **Mihai Ursachi** ș.a.m.d. Nu lipsesc **Premiile Salonului național de carte** de la Cluj, dintre care remarcăm: **Opera Omnia** pentru **Cornel Regman**, **Premiul special al Salonului**, pentru **Alexandru Vona** ("Ferestrele zidite", Edit. Cartea Românească), **Premiile "Cartea anului"**, pentru **Pisicile din Toricello**, de **Adrian Popescu**, **Cartea Miniei**, de **Marta Petreu**, **Regina străzii**, de **Gabriela Melinescu**, **Hotel Europa**, de **Dumitru Țepeneag**, **într-o după-amiază de vineri**, de **Răzvan Petrescu**, **Pagini transparente**, de **Ion Pop**, **Despre lucrurile cu adevărat importante**, de **Alexandru Paleologu**, **Fragmente salvate**, de **Vasile Goga** ș.a.

• între 18 și 21 noiembrie s-a desfășurat la Piatra Neamț, dar și în localitățile Borca și Sabasa, manifestările comemorative reunite sub **titlatura Festivalului de poezie "Aurel Dumitrașcu"**. La concursul de creație, un juriu format din scriitorii **Lucian Vasiliu** - președinte, **Adrian Alui Gheorghe** - secretar, precum și **Cassian Măria Spiridon**, **Liviu Ioan Stoiciu**, **Gellu Dorian**, **Ioan Țepelea**, **Nicolae Sava**, **Valeriu Stancu**, **Cristian Livescu**, **Radu Săplăcan**, **Daniel Corbu**, a declarat

câștigător pe tânărul poet **Cristian Galeriu** din București. A fost acordat și un **Premiu special al juriului**, pentru tînăra poetă **Liana Rareș**, din Borca, fostă elevă a celui comemorat la împlinirea a șapte ani de la trecerea sa în neființă. Remarcabil efortul organizatorilor (Inspectoratul pentru cultură al județului Neamț, în primul rând, inspectorat care-l are la timonă pe scriitorul **Adrian Alui Gheorghe**, el însuși un excelent amfitrion, un suflet generos, delicat și sensibil). Evocările de la Teatrul din Piatra Neamț (unde **Florian Săsărman**, din Bistrița, a susținut un remarcabil moment muzical-solo), de la Liceul din Borca (care poartă deja numele poetului **Aure Dumitrașcu**), precum și celelalte momente comemorative, de la cimitirul din Sabasi și de la Casa Memorială "Aurel Dumitrașcu" (casa părintească), au evidențiat și ut fapt ce nu poate fi trecut cu vederea: în România sunt încă destui oameni de mart, caracter (chiar și printre scriitorii sau mai ales printre aceștia!) gata de sacrificii, d< recunoaștere a priorității intereselor comunității în fața celor de natură personală individuală! Grupul de scriitori care au pus la cale și au realizat **volu** **Mesagerul (opera poetică)**, care cuprinde cea mai mare parte a creației poetului **Aurel Dumitrașcu**, demonstrează cu prisosință acest lucru. Același **grup (Cassian Măria Spiridon, Adrian Alui Gheorghe, Radu Florescu, Liviu Ioan Stoiciu, Gellu Dorian, Doina Popa, Nicolae Sava)** săvârșește și alte fapte tămăduitoare pentru sufletul destul de golaș al comunității noastre "scăpată" într-o sălbatecă tranziție editează Revista **Poezia** și culegerea **Caietele de la Durau**. Exemple, mai mult decât concludente pentru afirmațiile de mai înainte.

• în numărul pe octombrie al revistei **Familia**, **Dumitru Chirilă** semnează o interesantă cronică la spectacolul de teatru cu **piesa Domnișoara Helsinki**, de **George Astalos**, piesă jucată într-o formulă inedită (regia aparținând lui **Sergiu Savin**) de **Teatrul AD-HOC** de pe lângă Cercul Militar, cu ocazia **Festivalului Internațional de poezie de la Oradea** și a **Salonului Internațional de carte**, ajuns deja la cea de-a cincea ediție a sa. Remarcăm și faptul că **Biblioteca Revista Familia**, în care au apărut numeroase cărți de referință pentru literatura română feneția

Valentin Chifor

Întâlnirile de la Belgrad

Alături de poetul Ioan Tepelea particip între 18-22 octombrie la cea de-a 34-a ediție a festivalului internațional al scriitorilor, întâlnirile de la Belgrad. Din Timișoara ni se alătură poetul Anghel Dumbrăveanu, tânărul critic Adrian Dinu Rachieru și Ion Milos venind de la Iași, dar viețuind în țara care acordă Nobel-ul aflăm câteva din culisele acordării premiului în relație cu destinul românilor care au trecut pe lângă el: Brebeanu, Blaga, Arghezi, Sorescu. Deși intrăm în capitala Serbiei adinc în noapte, cu o întârziere de 4 ore, pe peronul gării ne întâmpină Adam Pusiojić în persoană, generosul, explozivul, vulcanicul poet, marele prieten al lui Nichita Stănescu și al literaturii române, la 28 de ani un Chopin fugos, cum l-a definit autorul "necuvintelor", posedând nașterea limbii române în care a debutat de altfel editorial la 50 de ani...

Organizarea este ireproșabilă în toate compartimentele; ținuta manifestării e tipic occidentală. Sîrbii, oameni admirabili, au experiența unor atari colovii internaționalizate; întrețin excelente relații pe toate meridianele, deschiși dialogului. Lucrările se desfășoară în principal în moderna, funcționala Bibliotecă Națională. Sunt prezenți peste 100 de participanți din Spania, Turcia, Anglia, Israel pînă în Japonia, China, Australia, iar discuțiile (comunicări, intervenții, lecturi) sunt circumscrise de o tematică prestabilită - situația și rolul literaturii, scriitorilor în societatea civilă la sfîrșitul mileniului care se apropie vertiginos, deși evantaiul întîlnirilor acoperă un cîmp ideatic care traversează secolele din vremea papirusului în epoca computerului. Poți asculta în cască dezbaterile (traducere simultană în patru limbi).

Mediatizarea evenimentului e foarte bună, prin satelit, pe multe canale de televiziune a lumii. Zilele sunt dense: ne aplecăm pioși capetele la statuia lui Ivo Andrić, laureatul Nobel, mîndria sîrbilor, popor mic dar demn, cu conștiința națională fortificată de hainia vremilor în care i-au înfruntat pe turci, pe nemți, pe ruși, mereu neîngenunciați (cum spune un cîntec al lor); participăm în decoruri adecvate la întîlniri cu publicul, culminînd cu Mitingul poetic din 19 octombrie în Piața Republicii. Pe strapontina amenajată urcă și citesc poezi din 30 de țări (dintre români citește Ioan Tepelea). Tremură în toate limbile pămîntului ființa fragilă dar inexpugnabilă a Poeziei. Suntem primiți de Ministrul Culturii, blonda d-nă Nada Popović, critic literar.

Flanăm prin Belgrad, oraș colinar, care-ți picură în suflet nu știi ce otravă dulce-insinuantă, metropolă modernă cu șosele suspendate; pașii ne duc pînă la malul Dunării. Cunoaștem scriitorii de alte meridiane.

Mirko Petrović, scriitor, pictor și actor reputat la Teatrul Național din Belgrad ne creionează în tușe rapide portretul în linii esențializate (la Palace Hotel între o cafea și o țigară se naște instantaneu o întreagă colecție de crochiuri). Într-o privniță-local participăm la o agapă oferită de redacția revistei "Uno".

Îi văd pe sîrbi, popor stenic, la ei acasă, în iureșul dansului și al cîntecului. Pe parcursul celor 5 zile grupul românilor este înconjurat de o atenție specială. Suntem copleșiți de generozitatea gazdelor care ne dedică aproape tot timpul, deși cu oaspeți din lumea întreagă. Ne complăcem în rîsățul acesta discriminator știind că ceilalți sunt frustrați de gama nesfîrșită a atențiilor și calineriilor cu care grupul poezilor sîrbi ne acoperă. În afara lui Adam, poetul academician, pomenit deja, sufletul adevărat al manifestărilor, sunt tot timpul alături de noi - companie înecătoare - Stanoie Radulovuč, Radomir Andrić, Predrag Bogdanović, Bratislav Milanović, Srbă Igniatović, Moma Dimić, Ioan Flora. Au fost ei înșiși în România; ne cunosc țara, literatura, întrețin cultul'ei. Lui Sorescu i-au dedicat un volum omagial Casa Ini Marin. Pregătesc un altul pentru memoria laureatului de la Struga, îngerul blond al liricii noastre - neuitatul Nichita. Cei mai mulți înțeleg limba română; o rup binîșor, fermecători.

Într-o seară organizatorii ne-au oferit o vizită - surpriză la periferia Belgradului în casa-vilă a pictorului (care e și poet) Mičić de Mačva - pentru mine cel mai insolit moment al șederii în Serbia. Artistul ne întîmpină sacerdotul în capul unei scări interioare, îmbrăcat adecvat, în negru, noian de negru, avînd în mînă un sceptru care pretindea că a aparținut lui Vlad Tepeș. Ne binecuvîntează, ne îmbrățișează. Ne introduce în atelier și - favoare de excepție - în camera sa de meditație ca practicant ortodox (facem poze de grup); ne arată câteva compoziții cu motive biblice sau mitologice în tehnica suprarealismului plastic. Genialoid, dalinian, omul e pitoresc; studiat își joacă perfect rolul care-l prinde bine, deși traduce o megalomanie artistică măreață. Interiorul e exclusiv pe structură de lemn; peste tot antichități, feronerie, piese etnografice, sfeșnice, mojare, călcatoare vechi, sculpturi, icoane pe sticlă în halo-uri tutelare al spiritului Mamei, tipică ambiția de artist boem. Ne servește personal cu bunătăți vitaminizate după rețete proprii; trece aulic, dar și cald, comunicativ, printre meseni. Ne oferă fiecăruia, cu dedicații, cîte două superbe volume cu picturi, portrete ale scriitorilor-prieteni, care i-au dedicat versuri... Invariabil, obsesiv, imaginile aduc, insinuează un benign cult al personalității hipertrofiat abnorm în reproduceri fotografice (pănornă a multiplilor săi vizitatori) sau în substanța coloristică a tablourilor sale. Fără pecetea acestui orgoliu, potențat poate, nici n-ar exista creația. Vizita se mcheie. Noaptea a fost prea scurtă. La despărțire ne sîrută pe obraz de trei ori, după ce la intrarea în castel ne-a cerut să ne împărțim fiecare, sub semnul crucii, dintr-un bol cu colivă. Ne roagă să revenim pentru a ne prezenta personal salaba mănăstirilor sîrbești din secolele IX-XVII.

Magia de neuitat a acelor zile îmi învăluie încă inima. Întîlnirile de la Belgrad ne-au cucerit de-a binelea cu aura poezității lor fabuloase. Români au puțini vecini buni. La Belgrad am perceput efectiv că în afară de Mării Negre, sîrbi fac parte incontestabil dintre prietenii noștri adevărați.

fiind editată de fundația Arte'90 și Editura Maxim. Ea îl are la pupitrul directorial pe cunoscutul critic literar Dan-Silviu Boerescu și anunță chiar din primul număr o seamă de intenții onorabile. Oricum, cele 63 de pagini dedicate în exclusivitate fenomenului literar românesc actual prezintă o bună și promițătoare carte de vizită și acces în galeria revistelor de profil. Salutăm evenimentul și suntem alături de inițiativele celor decizi să opereze constructiv în revistica literară actuală, nu doar de dragul dărămării modelelor cât mai ales al găsirii de către fiecare scriitor a propriei "pălării" (cea potrivită!). Ancheta **Mafile** literare, **azi** este un semn bun! Chiar dacă cei "provocați" la opinii s-au dovedit, în parte, destul de departe de realitatea concretă a vieții noastre literare.

La Belgrad s-a consumat, pe timpulîntîlnirilor scriitoricești din acest an (ediția a 34-a), și un moment inedit: grație organizatorilor, între care poetul-academician Adam Pusiojić a avut un rol decisiv, s-au întîlnit reprezentanții revistei UNU, care apare la Oradea, cu cei ai revistei UNU (YHO), care apare la Belgrad și care nu este o revistă de literatură ci una cu caracter social-cultural, în care nu lipsesc însă

paginile dedicate literaturii, pagini coordonate de **Radomir Andrić**, unul dintre scriitorii sârbi foarte cunoscuți foarte cunoscuți în România și care, începînd din iunie a.c., este și membru al Societății Oamenilor de Știință și a Scriitorilor din Bihor. Discuțiile dintre reprezentanții celor două reviste (Ioan Tepelea, Valentin Chifor, Anghel Dumbrăveanu, din partea română și Kriste Bijelici, Bata Viriojević, Radomir Andrić, Adam Pusiojić, Virieć Bielić din partea sârbă, au avut ca rezultat punerea de acord în privința unor întîlniri anuale și **schimburi de informații** cu caracter cultural.

Tot mai puține sunt revistele literare care folosesc practica editorialului ca reprezentare a fondului de principii ce guvernează propria activitate revuistică. De fapt, mai nou, interferențele dintre editoriale și conținutul revistelor capătă o vizibilă notă evanescentă. Dacă își mai au rost editorialele este greu de spus. Cen este doar faptul că în cazul revistelor **România literară** sau **Convorbiri literare**, la care editorialele sunt semnate de Nicolae Manolescu și, respectiv, Cassian Mării Spiridon, ele se justifică îndeosebi prin profesionalism alergerii și abordării subiectelor.

Vasco da Gama

Vai! Piimbindu-mă beai prin pădurea înzăpezită,
prin pădurea de gheață, de sticlă, 30 de grade
sub zero,

m-am întins cu Vasco da Gama.

"Nu te mira Ursachi, de felul cum sunt îmbrăcat,
nu te mira de nimic, Vin din Siberia,
din Babilon, de pe Lună. Mă duc să descopăr
o țară ciudată, afcărei nume îl știu."

"Nu știu nimic", i-am răspuns,

"deasupra capului meu este marea
Cruce a Sudului."

"Spune-mi ceva despre drumul care duce acolo."

"Ce fel de drum domnule, nu vezi
că zăpăcita dumitaie ambarațiune
nu stă pe apă ci pe zăpadă?"

(Mi s-a părut în momentul acela, dar mă înșelam,
că aud glas de îngeri, care cântau:

*florile dalbe, flori de măr,
florile dalbe, florL)*

"Trebuie să fie prin apropiere", spuse Vasco da
Gama,

"marinarii mei simt miros de pămîni și
pisări albe au apărut pe catarge".

"Pentru ce domnule, spusei, pentru ce

să descoperi ceva atât de acoperit
sub zăpadă?"

"Societate de consum, zise el, societate de
consum."

"Fortul numărul 13, zisei eu, Fortul numărul 13."

Atunci, deasupra pădurii înzăpezite, deasupra
pădurii albastre,

deasupra pădurii pline de sufletul meu
răsări, aplecată pe-o parte, *la Cruce Meravigliosa*
constelația navigatorilor.

"Mă îmbrac, spusei, acum mă îmbrac pe

galionul numit *Esperanza*,

o, tu, Vasco da Gama, prea fericitul, ai ajuns,
puțin mai încolo de tainicul Fort
numărul 13."

Marșul spre stele

în grotle de Altamira

am însemnat, printre scene de vînătoare
și formule rituale, la lumina febrilă a focului,
am desenat linia marc de ocră a
marșului meu către stele.

în șaptezeci de mii de limbi, astăzi moarte de mult
și uitate pe veci, folosind cam atâtea cuvinte cîte
stele pe cer (cuvinte de-a pururi pierdute și totuși
viețuind ca tăciunii sub spuza memoriei), am

exprimat,

am comunicat, la amici, la dușmani, la femei și
copii,

în serios sau în glumă, în clipa iubirii sau
înainte de moarte, între două războaie purtate
la interval de o mie de ani, am rățâcit, am

șoptit, printre

alte o mie de lucruri,

am azvîrlit, scămînd în neant cuvintele vie ale
marșului meu către stele

.Dacă săpați chiar în locui acesta sau în oricare loc,
de la tropice pînă la polii, veți găsi îngropate sub

publerea

de civilizații obscure sau strălucite, veți găsi

semne scrise

în cuneiforme sau hieroglife, pe tăblițe de lut sau
pe lespezi

de diorit, pe papirusuri

sau pe piei de vițel răzuite de treizeci de ori

pentru a scrie aceeași poveste-ntr-o scriere nouă,
veți găsi sfere mari de oțel conținînd microfilme

într-un limbaj informatic mai general, și dovezi
materiale,

mici obiecte care vorbesc despre mine și despre

Poeme de

Mihai Ursachi

marșului meu către stele.

La Hiroșima eram într-o *saună* publică și-mi
luam tocmai baia de aburi,

cînd s-a produs *finis mundi*; cu o clipă-nainte
mi-am zis: marșul spre stele continuă,
căci publerea caldă a Terrii, zvîrlită la miriade
de seeoli-lumină, fecce fir rățâcit în neantul
extragalactic, în lumile Antiființei, poartă în sine
semințele, gloria

marșului meu către stele.

în inima marelui Logos viez, ca un
simbure nemurilor, inima mea
esie marșul spre stele. Un dor fără margini,
de pretutindeni; de pretutindeni

urmez

marșului meu către stele.

The Discovery of România

Alas, alas! Walking drunk through the forest filled

through the forest of ice, of glass, 30 degrees

I cam upon Vasco da Gama.

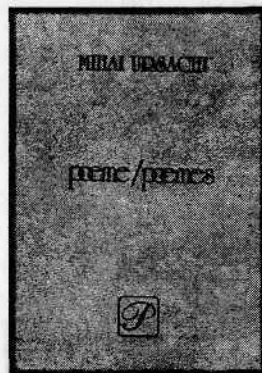
"You shouldn't wonder at che way I'm dressed,

you sholdn't wonder at anything: I am coming

from Babylon, from the Moon. I am sailing in order

a stränge country whose name you know all too

J

"I know nothing," I answered,
"except that my head thre's no great
Southern Cross."

"Teii me what you can about the passage
that leads I here."

"What kind of passage, sir? Can't you see
that your befuddled ship
is not on water but on snow?"

(That moment it appeared to me, though I must
have been wrong,

I heard the voices of angels who were singing:
*lily-whiteflowers, apple blossoms,
lily-whiteflowersblossoms..)*

"It must be somewhere nearby," Vasco da Gama
responded,

"my sialors can smnel land very dose and
while birds have appeared on the rnasts."

"Why, sir," I said, "why do you want
to discover this, too? Why would you
discover something so thickly buried
under the snow?"

"Consumer society," he said, "consumer society."
"Fort Number 13", I said, "Prison Number 13."

Then, above the snow-filled forest, above the blue

marea poveste a

above the forest filled with my soul,
there arose, positioned off to one side, *La Cruce
Meravigliosa*,

the constellation of navigat ors.

"I am going to set sail," I said. "I am setting out
on the galleon christened *Esperanza*.

O Vasco da Gama, you're a very lucky guy,
you've found it,

a linie further on is that hidden fort,
Prison Number 13."

oursoulwas fire, and out of flames.

The march to the stars

In the Altamira cave

I inscribed, among scenes from the hunt
and ritual formulas, the feverish glow of the fire.

I drew in ochire the great line
of myto the stars.

In seventy thousand tongues, now long dead

and forgotten the rest of eteraity, availing
my seif of nearly as many words

as there are stars in the sky (words lost lill the
end of time but nonetheless

surviving Hke embers under ihe warm ashes of
memory), I proclaimed,

I communicated, to Friends, to eucmi es, to women
and children,

in seriousness or in jest, in the instant of love
or just before dying, between two wars waged
at the interval of one thousand years, I yeilend, I
whispered,

among a thousand oltherthings,

I flung forth, sowing Ithem in the void, ihe Hving
worsof

my march to the stars.

If you were here digging in this very place or in
any other,
from the tropics to Ihe poies, you would find
buried beneath the dust

of obscure or glittering civilizations, you could find
thesigns

inscribed in cuneiform or hieroglyphic, on clay
tablets or onslabs

of diorite, on papyruses

or on vellum scraped clean thirty times

in order to write the same story in a new alphabet,
you could find massy steel spheres holding

micro films

in a more universal digitized language, and
material proofs,

small objects that speak about me and the
great story of

my march to the stars.

At Hiroshima, I was in a public sauna hidden in
the mist of a steam bath

when the *finis mindx* came to pass; an instant

before

I'd said io myself: my march to the stars is
continuing,

because the warm dust of Terra, flung outward
many myriads

of light-centuries, every speck lost in the
extragalactic

void, in the worlds of Anti-Being, carries within
itself theseeds, theglory of

of my march to the stars.

In the heart of the great Logos I endure in Being,

like

an immortal kernel: my heart

is my march toward the stars. A boundless
yeaming,

from everywhere, from everywhere; from
everywhcre I go on following

my march to the stars.

Radomir Andrić

ИЗНОВА У ОВАДИ (DIN NOU LA ORADEA)

Јесен облачи мој језик у паиријархову
одежду златну изнова у Оради где перојени
и утицаје види: Сво паиријарха сво оштра
који нашу неопевану крв венчава са светлостом
реком која нече у вис и руке се према
изворима према Саздању у сну до пола
насмејаним од бола, замисленим над плодима
некушаним на ширези свога безгрешног сита

Јесен облачи мој језик моју једноу
оштрабину пресејану у добру и зау очинску
пред времето сиремним да цвела и рози
још једној и још једној хиљади и хиљади
иуца зачелој и убијеној на преу сунчевој
високом под својим очним капама у мени,
Тосиодвел заклауканом у крик и разливак
у кризактенију коју ће неопознати сабрајска
рука ^{савијена} на мој ерод неопознати на крилима
недралова који леће на југ и север у неом
часу који се не могу зацртавати ни у једној
шуми где се моји оштрабине оддралова
необучаних за паирију оштра без крила
оштра који желе летиети тамо где нико
пре њих неће није

Јесен облачи мој језик изнова у Оради
у крику и смеху подједнако и играки
оштрабине за слојојне и слеје: Његова
велика мајка тама радике своје дојке
иути зимом неиротичним искокским млеком

Орадеа,
3. 9. 1997.

Радомир Андрић

Onavia Pellea

Semnalări

Cu Prostia Ia români, scriitorul Cătălin Târlea face dovada peremptorie a vocației și disponibilităților sale în serviciul creației literare autentice. În pofida a tot ceea ce s-ar putea invoca în defavoarea scriiturii sale, el se impune printr-o tenacitate a modelului propriu dar și prin ușurința mișcării în perimetrul construcției asumate. Rigorile pianului său moral-comparatist și estetic țin și nu țin seamă de convenționalismul la modă, încât se poate ușor observa că înțelegerea, până ia un punct, a prostiei naționale face și ea parte din arsenalul "metodologic" al autorului, că pentru ceea ce și-a propus (și a reușit) pică bine avertismentul său, chiar dacă în fond prostia nu are etaje în ceea ce privește evaluarea. Nouăzecist care a trecut cu bine "probele" criticii de întâmpinare și nu numai, Cătălin Târlea, la cea de-a treia carte a sa (primele două au fost Povestiri cu pensionari și Avântul tinerimii, apărute în 1993 și, respectiv, 1994), dă semne serioase de maturizare a demersului său scriitoricesc, făcând dovada unei stăpâniri depiine atât a "instrumentarului", cât și a "materialului" pe care operează. Nu mai punem în discuție, desigur, informația, bagajul teoretic constituit dintr-o experiență personală trăită la temperaturile cele mai înalte ale "tranziției" cu toate ușițe deschise! Nu întâmplător, spiritul tranșant, eteric, exală din abundență argumente concrete pentru conștientizarea unei stări de fapt care se află în consonanță perfectă cu ceea ce putem constata și singuri, zilnic, ceas de ceas, în peisajul social-cultural cotidian.

Păcatul cel mare nu este dat de existența prostiei ia români, ci poate de evoluția acesteia, de "îmbrăcămintea" cu care... se laudă! Ei bine, relele de care suferă crunt acest neam românesc, calități și defecte evidențiate nu o dată de reprezentanți de seamă ai culturii românești, printre care îl amintim acum doar pe Constantin Rădulescu Motru, ne-au însoțit, ne însoțesc și, în mod sigur, ne vor însoți pașii și pe viitor schimbându-se doar contextul concret. Așa se petrec lucrurile, firește, și ia alții, numai că nu la toți se poate vedea la fel de bine și... sub pălărie!

Cele 37 de texte propuse de Cătălin Târlea dau neîndoielnic o savoare a lecturii, mai ales că cititorul raportează totul la sistemul politic și social actual, folosind măsuri proprii, judecăți proprii. Totul apărând însă, deloc gratuit, dimpotrivă, ca în plină atmosferă caragialiană. Nota bene!

Poeme de Simona Grazia Bima

Vin lucid

Lupt în văpaie, totuși adăpostit:
la umbra mîinii taie de verdeață,
prin suflul tău de țarină arată,
între lăstarii tăi îmbobociți
și-n rouă ta - spre vestejirea
setei mele, tu, care ești
numai o plantă, dar mai puternic
decît mine, și-mi picuri vin lucid
în vene și îmi aprinzi
mireasma ce ucide,
ca să învii din viața mea scrumită.

Numărătoarea

E cerul o rodie timpurie.
Stelele cad străpunse, drumul lor
e un vaier. Calc îin pe lutul gemînd
sub călcîie asemenea zăpezii,
aud cum trec fiori din rădăcină.
Și-n miezul rodiei, pe un astru sticlos,
el, cu ochi de pisică, alege frunze.
Mjlioane, din codri unul într-altul ascunși,
abia vizibil. Prin cer zvîcnește numărătorea,
franzele se-aștern, cuminți în aparență,
pe cîmpuri, se-nalță umbra, căci a sosit apusul,
iar el se prăbușește lent, ca o petală,
numărînd cu încăpăținare clipă de clipă.

Țipăt de înger

E o.după-amiază de mult dăruită.
Mai calm și mai deposedat sînt
ca uliul în planare,
în mine-i numai un țipăt de înger.
Ascult ploaia
prin care șiroiesc pene cerești
în drumul lor spre lună.
Voi purta mereu
acest Aleph gîlgiitor,
sufocant, în spinare ?

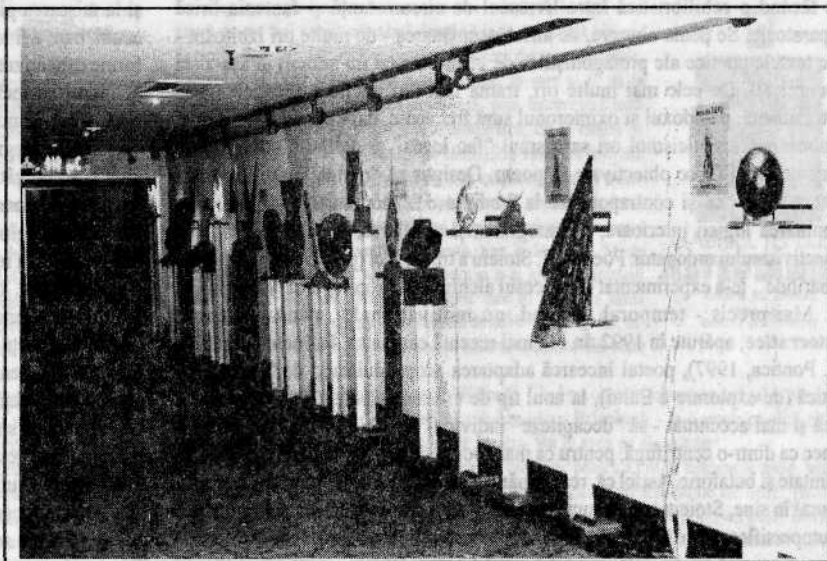
Soartă blîndă

Ha ha, ce blîndă a fost soarta cu noi !
Ca domeniu ne-a dat nu liniștea, ci
lipsa zgomotului, iar drept supuși -
ființe pasive ce nu pot ataca și nu se apăra,
inerne. împărțim peste un patinoar

unde nu tai în gheață» ci-n eterul dintre
luciu și aer, acolo unde faptele, în porturi,
se odihnesc de-a pururi și nu doresc
să iasă-n larg. Ce biîndă ne-a fost soarta !
Ne-a cetluit în fese lipicioase și la urechile
ciulite ne-a pus o muzică vătuită de trap.
în preajmă bat pasu-n acord ciocănelele
paradisului încheiat fără noi și-o dulcează
abundență încieiază gesturile balaurului
uimit că n-are voie să fișnească, năbădaios,
în jerbe, cum îi spune firea.

Trap în noapte

Oricîți cai ar tot trece, aud, vai,
trapul fix, invariabil, pe aceeași cărare !
Capete albastre, capete verzi pe gîturi lungi
mă privesc cu durere o clipă,
apoi sînt smulse cu biciul în noapte.
E-un freamăt dens, palpabil, mereu în preajmă
un trup de atins, dar nu se ia nimic pe mîna,
nici nămol, nici miere, deși ești sigur
că-n preajmă un nevăzut vîscos vrea
să te-nchege și nu-i pricepi substanța,
nici seu, nici nostalgii baremi, ori teamă,
ori tristețe, deși din zare sună agonie
nechezatul. Indubitabilă prezența, dar atît:
făptura bine zăvorîtă în sine,
singură în goană i

Expoziție a sculptorului Marian Sava din Bruxelles

Octavian Blaga

Este poezia emoției?

Iar dacă e, poate această emoție să fie transmisă prin substituirea imaginii cu întâmplarea, prin confuzia dintre existență (viețuire, zice Steinhardt) și artă, printr-o elocuție directă și fără sfârșit, prin așa-zisa "sinceritate absolută"?

Nu am habar câte parale dă Liviu Ioan Stoiciu pe chestia cu emoția. Știu, însă, a spus-o la Festivalul Internațional de Poezie de la Oradea de anul acesta, că "nu mai poate dovedi nimic decât prin poezie"; dar, într-un interviu apărut în "al cincilea anotimp", domnia-sa știe că nu mai e citit decât de o mână de curioși care-i vor binele sau răul. Oare?

Solemnitatea proclamației (Marin Mincu susține că se pierde în versurile din Ruinele poemului, volumul despre care scriu aceste rânduri ieftine), reportajul, derizoriul, banalul, declamația, fotografia, alternanța solemn/banal, definit/indefinit, mărunț/grav, concret/metafizic etc, sincoparea, decuparea neconvențională și chiar șocantă (logic) a versurilor și câte și mai câte artificii (arhi) cunoscute:

Vremea care a trecut este înmagazinată în

*noi. privim în lăuntru/
nostru la bogățiile subsolului țării sau*

*privim în lăuntru țării la
bogățiile subsolului nostru? O, voi, rădăcini -
aduceri aminte...*

*Rădăcini ale nervilor, biete legături directe cu
lumea cealaltă, de o clipă.*

Viermi, extincție, spânzurare, sinucigași, catastrofe, moarte, ruine, putreziciune, deznădejde, angoasă, oseminte, pisica deșertăciunii, rădăcire...

Liviu Ioan Stoiciu

Ruinele poemului

Editura Pontica
1997

Viermii vor fi acoperământul tău

*.....
cu mașina de catastrofe se sărută singur pe
frunte*

*.....
Mortul o machetă - o nouă machetă zburătoare,
recondiționată*

*.....
Aduse în haită pe nisipul fierbinte să
sfiriie - pocitaniile
destinului celor morți*

*.....
Respiră greu, cu ochii ieșiți din orbite*

*.....
Aici, pe terasele morții*

*.....
un crâng de gătlejuri a fost un masacru cinic.*

De la Geo Bogza la Liviu Ioan Stoiciu, o paradă interminabilă a acestui fel de spunere. Da, cred că, alături de încă puțini, Geo Bogza și Liviu Ioan Stoiciu sunt vârful unui astfel de tip de poetizare. Dar...

O spun la capăt: nu mă delectează o atare poezie cum e și cea din Ruinele poemului. Nu mă delectează și nu cred în ea, într-o înșurire de vorbe care poate face sens, dar nu face decât arareori (dacă face îatr-adevăr) - emoție. Așadar - nu "înțeleg" această poezie, n-o simt. Chestia mă privește direct și personal, desigur.

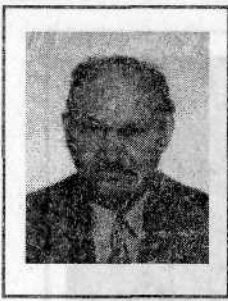
Alexandru Sfârlea

"Rădăcini ale contestației"

Ca și ceilalți confracți optzeciști, Liviu Ioan Stoiciu exploatează "zăcămintele" aceleiași opresiuni a realului asupra sensibilității, discursul poetic făcând o echilibrică între livrescul de circumstanță și fantezia lirică acaparatoare. Se poate observa, de altfel, asemănarea - de multe ori izbitoare - între textele poetice ale protagoniștilor de prim-plan (și nu numai) ai așa-zisei generații 80. De cele mai multe ori, trama textului poetic e refrigerentă și contorsionată, paradoxul și oximoronul sunt frecvente, dar cel mai ades ironia, dezabuzarea, scepticismul ori sarcasmul "fac legea" și definesc configurația elementelor stilistice obiectivate în poem. Desigur că "partea leului" în acest context o au - ca și contrapondere la tendința de "încremenire în proiect" - subminarea logicii interioare, dezintegrarea și mutilarea, vertijul pulverizării subiectivismului ordonator. Poetul L.I. Stoiciu atrecut și el (prin)tre aceste "scylle și charibde", le-a experimentat în procesul alchimic al propriei creații de până în '89. Mai precis - temporal vorbind, nu motivațional -, până la Poeme aristocrate, apărute în 1992. În cea mai recentă carte a sa, Ruinele poemului (Ed. Pontica, 1997), poetul încearcă adaptarea propriului mod de "elaborare" poetică (de explorare a Eului), la noul tip de existență socială, care continuă - parcă și mai accentuat - să "decapiteze" individul sensibil, tinzând, parcă, să-l arunce ca dintr-o centrifugă, pentru ca mai apoi să se depersonalizeze, eșuând în insanitate și butaforie. Astfel că, reacționând la ofensiva socială împotriva actului cultural în sine, Stoiciu scrie acum o poezie care "complotază" contra ei însăși, se autopersiflează "de la obraz" aspirând, probabil, să erodeze rădăcinile retoricii. Acum, discursul poetic este mai tot timpul fragmentat, sincopat și frisonat de spaime premonitории: "Sânge al potopului ce se apropie, urme de înșepături,/ înșepături ascuțite de pe fundul/albiei, în tot corpul. Urme/însăpăimântătoare pentru

viitorul/acestei regiuni stăpânite de pasiunea friicii de moarte/. Urme vinete de înșepături ale inimii pe rețeaua nervurilor care / servește la întoarcerea spatelui: și la mișcarea picioarelor, pentru a fugi", (pag. 60). Ceea ce face (scrie) poetul acum, pare a fi lucrarea unui chirurg, care extirpă din "carnea" realului bucați și forme cancerizate, acele tumori care, vai, pot lăsa în urmă virusul ucigător. Când efemerul își încheie ciclul, forța regeneratoare a fanteziei îl înrădăcează în real, în cotidianul din care a fost smuls: "mama, în cuibarul ei, își spală singură/osemintele dezgropate de fata ei, vecină, le stropea cu/vin, le pune într-o traistă/ albă și se pregătea să le îngroape din nou, a /doua zi - după ora 5 dimineața" (pag. 64). În poemul din care am citat mai sus (Iată povestea vieții mele), aflăm această ima gine terifiantă, trimițându-ne cu gândul la o celebră sintagmă bacoviană: "în mine găsești urmele către pădurile/transformată în petrol, eu aud tânguirea lor... Iată povestea vieții mele". Poetul simte că ciclul unui traiect esențial și al unei evoluții spiritual-estetice odată încheiat (sau aflat în stadiul unei preeminente decisive), trebuie să opteze pentru un alt tip de exprimare în plan artistic, pentru a se "racorda" la cu totul alte imperative decât cele de până atunci. Noua față a poetului Liviu Ioan Stoiciu e cu atât mai mult neliniștitoare, cu cât o flamă spectrală străluminează conștiința tragică a unui poet care refuză pasivitatea și gesticulația gratuității: "Cu un nou/rând de rădăcini prinse de după gât./gata să-l sugrum: rădăcini ale contestației. Ale contestației cine știe căruia zeu tânăr al/vegetației, gelos... Ridicat pe picioare în mijlocu/Ubărcii, revoltat brusc. Până/ce scoate un chiot, dezzechilibrându-se în barcă, pe/sunete de joasă frecvență, nepercepute decât de pești, iar/rădăcinile... Rădăcinile contestației, ale/experienței interioare, se dovediră a fi capul și/inotătoarea dorsală a unui pește demult dispărut". (Rădăcini interioare).

Constantin Cuhleşan

GÂNDITORUL

Eminesciense

Într-o sinteză cu caracter oarecum de popularizare filosofică, *Gândirea filosofică românească* (Editura Univers enciclopedic, Bucureşti, 1997, traducere din limba germană de Tiberiu Arsenovici), Mircea Rebreanu se opreşte asupra câtorva personalităţi ale culturii (filosofice) naţionale, căutând a identifica, contribuţiile originale ale acestora în privinţa răspunsului la marile întrebări pe care omenirea şi le-a pus de-a lungul evoluţiei sale, anume: "Cine? Cum? de ce? Cu ce scop a fost creată lumea aceasta şi minunea ei: Omul?" Ei punctează astfel tezele fundamentale ce s-au formulat încă din antichitate, precum şi în diversele mari culturi ale lumii ca şi în filosofiele marilor credinţe religioase, pentru a traversa Evul Mediu şi a ajunge la epocile moderne, la un Descartes, Locke, Kant, Spinoza, Hegel ŞA, ca punct de reper în raportarea contribuţiilor gânditorilor noştri, cartea sa propunându-şi a stabili - spune chiar domnia sa - "măsura şi valoarea aportului gândirii româneşti la efortul general şi locul care ni se cuvine în strădania omului de bine". El trece astfel în revistă "idei, filosofi, păreri", făcând "evaluări" şi formulând "opţiuni", dar oprindu-se în capitole speciale doar asupra a trei... scriitori, a căror contribuţie de originalitate o consideră fundamentală pentru gândirea filosofică românească, prin tocmai sugerarea, sau fixarea chiar, a unui sistem de judecată, de înţelegere filosofică a... lumii. Este vorba de gânditorul Mihai Eminescu, alături de filosoffi Lucian Blaga şi Mircea Eliade. Pornind de la ideea că "Eminescu e pot de nevoie", Mircea Rebreanu sesizează faptul că dacă în privinţa răspunsului la întrebările fundamentale, multe "vărfuri ale gândirii omeneşti" se "înfundă" în exprimări greoaie şi "obtuze", confuze, gânditorii noştri este extrem de simplu, de direct şi de explicit, chiar dacă comunicarea se face în versuri, cum este cazul poeziei Ls steaua, unde cititorul ia "cunoştinţă şi înţelege dintr-o clipire măsura unor uriaşi cosmici, ca timpul sau distanţele astrale; compară nefiinţa stelei cu mişcarea ei infinită (...) că sesizarea noastră vizuală este o simplă iluzie, iar «cunoaşterea» noastră este o nălucire".

Eminescu s-a preocupat de marea problemă filosofică a creaţiei lumii noastre şi sesizând agitaţia şi neliniştea actuală, "a conchis în mod firesc că eventuala stare anterioară a Universului nu putea să fie decât starea opusă, adică starea păcii eterne". Era ideea triadei hegeliene în raport cu care Eminescu trebuie receptat şi înţeles: "în timp ce însă în viziunea lui Hegel această desfăşurare a existenţei se prezenta ca un simplu mecanism incert existenţei, Eminescu căuta cu toată înfrigurarea pe autorul acestui, zis, «mecanism». De unde Hegel susţinea că nimic în lumea aceasta nu există şi nu fiinţează *sua sponte* (meccanic), ci totul e zămislit şi

condus de cel «Atotputernic». Pentru Hegel, aşadar, lumea s-a creat şi se conduce *sua sponte*. Pentru Eminescu, lumea a fost creată şi e condusă de Creatorul său atotputernic. Pentru Eminescu e clar, aşadar, că lumea nu poate să fie un simplu mecanism chior, *proprio motu*, şi *sua sponte*, adică de capul său, pe care de altminteri nici nu-i are; că, deci, lumea pe care o trăim e un fenomen viu şi chibzuit, pentru că şi îndrumătorul său nevăzut e o fiinţă conştientă de sine însăşi şi de grija înfăptuirilor sale." Dar nici Eminescu nu descoperă "scopul acestei creaţii fenomenale şi sensul vieţii noastre în contextul structurii sale", dar şi-a dat obolul zice Mircea Rebreanu, într-o "gândire sixtină" în care "trecerea de la nefiinţă la existenţă nu este numai un act de creaţie, ci şi un act de credinţă şi o desăvârşită operă de artă".

Aici se şi află marea său merit de gânditor original, anume acela că - precizează Mircea Rebreanu - a "releat oamenilor că înfăptuirea creaţiei trebuie admirată şi ea o operă de artă!", ceea ce "îmbracă fiinţa austeră a filosofiei în haina distinsă şi elegantă a frumosului omenesc, atât de sugestiv şi de atrăgător".

Şi, mai departe, în privinţa elementelor, a valorilor umane supreme, acelea ale frumosului şi binelui, pentru Eminescu ca gânditor - atrage atenţia Mircea Rebreanu - "categoria «binelui» cuprinde atât de firesc şi de necesar şi ideea «dreptăţii», extinzându-i orizontul de acţiune şi sugerând că "fără implicaţia ei" se neagă "însăşi existenţa Creatorului", după cum reiese din *Mortua est!* ("De e sens într-asta e-ntors şi ateu / Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu"). Aici nu e vorba că Eminescu avea dreptate ci că - precizează Mircea Rebreanu - "Eminescu al nostru este singurul mare gânditor care să fi demonstrat că sensul vieţii noastre, mai mult, că ţelul şi temeiul lumii însăşi e tocmai această scară a valorilor noastre supreme".

Punctând astfel contribuţia gânditorului Eminescu la elucidarea marilor întrebări fundamentale care frământă minţile omeneşti din totdeauna, Mircea Rebreanu cade la concluzia că, chiar dacă "nici Eminescu n-a reuşit să străpungă misterul care învăluie marile întrebări", el a izbutit "să îmbrace zbciumul nostru luciferic în vraja unei fascinaţii literare şi spirituale fără pereche", căci el "a făcut din substanţa austeră a filosofiei o poezie". Ori, conchide autorul, pe această "potecă a poeziei şi a frumosului" oamenii se pot avânta "mai însufleţiţi spre tainele Creaţiei".

Sinteza lui Mircea Rebreanu are meritul de a fi explicită, concisă şi metodică în relevarea contribuţiei lui Eminescu la gândirea filosofică universală; chiar dacă nu aduce noutăţi, aşezarea lui într-un context de discuţii universale, atrage atenţia, cu evidenţă, asupra preocupărilor poetului privind misterul fiinţării universului nostru, temă de o mereu acută şi gravă actualitate.

Rodica Bogdă

Colecţia de poezie "al cincilea anotimp"

Poezia continuă să ocupe un loc de seamă în viaţa spirituală a urbei noastre, dovadă colecţia de poezie "al cincilea anotimp" a Casei de presă şi editurii "Anotimp" din Oradea, colecţie care se alătură seriei bilingve "Poesis" tipărită de editura Cogito, precum şi volumelor de poezie editate de Biblioteca revistei Familia. Deşi s-a remarcat o masivă mişcare de publicare de poezie, aşa cum s-a afirmat la recentul Festival de Poezie de la Oradea, şansa acordată de editori poezilor afirmaţi şi în curs de afirmare este meritorie, lată titlurile care au fost cuprinse în colecţia "al cincilea anotimp" până în acest moment: *Epharisi*, de Octavian Bkga, *Când îngerul aduce cheia*, de Paşcu Băciac, *Cerul cuvântului*, de Alexandru Pele, *Către Sing*, de Alexandru Sfîria, *Parodii*, de Ion Bavidemi, ...*vechi, antice*

şi *ie demult*, de Miron Blaga, *întârzieri în noapte*, de Baniţa T. Argezei şi *Barul*, de Ion Murgeariu.

În *Ep Uierii*, potrivit spiritului său de "june" literar, Octavian Bkga îşi construieşte în vers o biografie singulară, cu resorturi mitice, dar cu accente negatoare, post-moderniste. În această biografie toposurile sunt bine fixate, astfel "câmpurile Lethei" reprezintă locul prin excelenţă al făcerii sinelui: "Pe câmpurile Lethei m-am făcut, / eram inform, eram covrig şi slut, / nu sâmnăm cu nimeni şi-aş vrut / să mă tot pierd până la chip în lut.", iar la procesul genezei participă alături de poet "streinul", figură emblematică în economia textului, acoperind funcţia magului sau a maestrului, a înţeleptului din cetate sau a umii gmp din spaţiul oriental: "Cândva pe-acolo a sosit streinul / - să-mi fie forma, carnea şi destinul.", "Cu streinul m-am obişnuit, l-am iertat, / nici azi n-

a zis nimica, şi doar m-a întrupat". Alături de câmpurile Lethei, casa devine topos al sinelui care recunoaşte ascensiunea în funcţie de apropierea sau depărtarea de ea, şi tot casa este cea care oferă spaţiul protector, apropierea de moarte, pentru că trecerea în nefiinţă nu reprezintă una dintre temerile existenţiale, ci conturează una dintre aspiraţiile care par a aduce fiinţei împlinirea definitivă. Nu o dată poetul recunoaşte că este "mort printre cei vii", "cu moartea mă potriveam de minune sau se lamentează că "moartea l-a uitat". Iubirea se vrea amor, pentru că singurătatea poetului este perpetuă, femeia doar vine pentru a pleca şi nu poate umple definitiv locul devenit pustiu în fiinţă. La nivel macro-textual nu reîntâlnim aceeaşi unitate de conţinut prezentă la nivelul fiecărui poem în parte, dar poezia lui Octavian Blaga promite în continuare să singularizeze o voce bine conturată în poezia noastră.

Paşcu Balaci (*Când îngerul aduce cheia*) cultivă poezia clasică, atât la nivel forj mal (sonetul), cât şi la nivelul conţinutului, construind un topos al sinelui, aşezându-l în vreme şi punându-l în acţiune potrivit normei echilibrului clasic decurs din regula celor trei unităţi. Sinele cunoaşte sentimentul rupturii de spaţiul matricial ("la horă-n sat nu mă mai duc, / mă simt ca jaur de străin"), rămânând însă parte integrantă a unui topos natural, al firii, care au permite ideea de alterare (nici măcar atunci când, tranzitoriu, şinele poetic ajunge să cunoască spaţiul închis sau să definească "locul straniu" al făcerii) şi nici înstrăinarea ("mă destram în Crişuri azi ca ieri"), cu numeroase incursiuni în lumea mitului, în vreme fiind, fiinţa conştientizează actualitatea lumii de dincolo de lume, iar rostul fiinţării este aceea de a revela marile adevăruri, chiar dacă subzistă în sentiment al predestinării, căci fiecăruia îi este sortit un loc anume în "piramida zodiacală".

Alexandru Pele (*Cerul cuvântului*) deschide acest volum cu poemul intitulat *Autobiografie*, oferind de la bun început fiinţei o mitologie proprie, prin imaginea care revine melodic în refrenul "M-am îmbrăzdat din cerul baladei din Bihor". Pe cât de mirifică, această intrare în fiinţă parcurge etapele proprii ale iniţierii, iar în contrapondere este explicită "a libertăţii sete", dorinţa de respingere a formalului, de ieşire de sub spectrul normei şi al limitării. Nu avem de-a face cu o poezie problematizantă, dar imagistica cu care textul operează este deosebit de bogată. La nivel semantic, poetul construieşte căi de acces către lumea esenţei şi a idealului "ci

Robert Șerban

SLAMDOWN

OISTORIE A LITERATURII ROMÂNE DIN VOIVODINA

Un important eveniment editorial a fost provocat, recent, de Editura "Libertatea" din Pancevo (Iugoslavia) condusă de poetul Nicu Ciobanu. Este vorba despre publicarea volumului "O istorie a literaturii române din Voivodina" semnată de Ștefan N.Popa, profesor la Universitatea din Constanța. Ștefan N.Popa a fost, în perioada 1976-1981, lector de limba română la Universitatea din Belgrad, cunoscând, deci, din interior, literatura română scrisă din țara vecină. "Exceptând comentariul consacrat unui trecut tradițional, analiza noastră este închinată unor scriitori, în marea lor majoritate, aflați în viață și în plin curs creator (...). În postura de receptor, credem noi, avizat, ne-am axat «simpatiile» critice numai pe criteriul valoric, lăsând la o parte acea influență inerentă ce o proiectează poziția socială în epocă și-n zonă, farmecul sau mizantropia unui scriitor sau altul", serie, în cuvântul înainte, autorul istoriei.

Cartea este împărțită în trei mari capitole ("Mișcarea literară din Voivodina", "Primul sfert de veac de literatură contemporană", "Al doilea sfert de veac"), fiecare dintre aceste capitole cuprinzând la rândul lor, mai multe subcapitole.

În prima parte a cărții sunt tratați precursorii mișcării literare din Voivodina, cum ar fi Paul Iorgovici, Nicoiaie Tincu Velea, Vioara Magdu, Patrichie Râmneanțu, Costa Țarină, Aurel Trifu, Teodor Șandru, cât și publicația "Libertatea", al cărei prim număr a apărut la 27 mai 1945. Primul sfert de veac de literatură contemporană debutează sub semnul "Luminii", revistă care anul acesta a împlinit 50 ani de la apariție. Revista a fost condusă de scriitorii importanți pentru literatura din Voivodina: Vasile (Vasko) Popa, Avramei Radu Flora, Ion Bălan, Slavco Almăjan, Simeon Lăzăreanu, seria începând-o acum, actualul redactor șef, Ioan Baba. Ștefan N.Popa radiografiază temeinic, gospodărește, istoricește, scriitorii de limbă română

din Voivodina. De la tradiționaliști (Ion Bălan, Radu Flora, Mînai Avramescu, Ion Marcoviceanu, Iulian Bugariu, Traian Doban, Miu Mărgineanu, Cornel Bălică), la noii tradiționaliști (Miodrag Milos, Florin Ursulescu, Costa Toader, Aurora Rotariu Planjamine), de la poezia descriptivă și cea ezoterică (Ioan Flora, Felicia Marina Munteanu, Nicu Ciobanu, Mărioara Baba, Ioan Baba, Ileana Ursu, Eugenia Ciobanu, Olimpiu Balos), la avangardism și colaj poetic (Petru Cărdu, Mariana Dan), de la modernistul Slavco Almăjan și până la dicteul bizar al lui Pavel Gătăianțu și Lazăr P.Mălaimare.

Literatura română din Voivodina este o evidență ce consonează cu literatura creată în România. Cartea lui Ștefan N.Popa este, repet, un eveniment, tocmai pentru că panoramează cu precizie o parte a literaturii române aproape necunoscută în țară.

În plus, "O istorie a literaturii române din Voivodina" apare la 25 de ani după "Istoria literaturii române" a lui Radu Flora, oferind informații la zi despre scriitorii români ce trăiesc în Iugoslavia.

țipătul luminii eu urc în ideal" "durând eternitate în graii sângerând", dotând ființa cu o putere vitală extraordinară, prin asocierea ei cu focul: "Sunt clocotul amiezii în nopți ce ard în val", "Focul vremilor frământ".

Alexandro Sfarlea (*Către Sing*) actualizează un tip de poezie epistolară, adresând unui *alter ego* imaginar lamentările singurătății, frustrarea izolării izvorâtă dintr-un sentiment de incompatibilitate cu lumea sa, rostindu-și față de Sing, "cu voce tare", sufletul, dar și adevărul pe care în momentele de vârf ori de gheană ale experienței sale ontologice le-a acumulat. Astfel, destinatarul scrisorilor (de la XVII la XXXVII) nu este decât proiecția unui sine ideal care toate le știe și le înțelege, mediator între contingent și transcendent, cu acces la mister: "eu știu că mâinile tale, Sing, țin parcă în pumni / un roi de cuvinte cutremurătoare și triste, / că dincolo de misterul amărui / pe care-l guști în secret / nu mai rămâne decât foșnetul rochiței rânduicicii /". Obsesivă este în aceste poeme ideea de facere a poeziei, revine cu insistență imaginea colii albe, "mai albă ca zăpada cea veșnică", precum și metamorfoza cuvântului ca materie primă a acestei zămislirii de semnificație care să transcendă imediatul și să deschidă porțile celeilalte lumi, motive care asigură coerența poemelor cuprinse în acest volum.

Ion Davideanu (*Parodii*) provoacă lectorul la un tip de lectură deloc pasiv, efortul celui ce citește parodie obligându-l necesarmente la un exercițiu de intertextualitate, în care interesează nu atât nivelul analitic-semantic, cât abilitatea ludică a autorului de a răsturna, de a transgresa, de a minimaliza sau exagera și, până la urmă, de a recrea sensul unui poem. Dintre poezii parodiate de Ion Davideanu amintim pe Emil Brumam, Alexandru Andrițoiu, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Eugen Frunză ș.a., textele fiind alese potrivit intenției pe deplin conștiente a autorului, de ce la nivel formal sunt impuse anumite canoane, ce trebuie respectate. Este remarcabilă abilitatea formală a textului lui Ion Davideanu, și credem că lectura volumului său reprezintă de fapt o provocare, pentru că numai cei inițiați au acces la semnificația demersului și a actului poetic în sine, pentru a putea înțelege până la urmă modul în care semnificația poemelor a fost creată.

Mirort Blaga, așa cum ne-a obișnuit în *Sigurătatea celui alt și Manuscrisele din*

Remesias, "versuiește" lăsând să se întrevadă o anumită conștientă a actului poetic.

Construind poemul, limbajul deține funcția promotorie, cuvintele sunt căutate pentru a i-magina ideea poetică întocmai ca într-un joc de "puzzle", astfel încât doar lectorul cu adevărat pasionat să poată re-cunoaște fiecare părticică în parte pentru a realiza mai apoi întregul ansamblu. Astfel, *...vechi, antice și de demult* aduce în fața cititorului un text cu numeroase licențe poetice, din care amintim numai: "S-ar putea să se pasăre / s-ar putea să se pulbere / ... cineva să se pasăre / în cubul de ceasare", "...vreau să-mi colbuesc / nițelșu tălpile, / să iau viața de urechi...", imaginând posibile evoluții ale limbajului, conștient că are de-a face cu o realitate (cei a cuvântului) în permanentă prefacere și facere. Cel care operează cu cuvântul, fragil și dueros, întunecos și luminos în același timp, poate fi pentru ceilalți un irațional, poetul se numește pe sine Pelicanul Nebunul.

Baruțu T. Argezi (*întâzieri în noapte*) rostește tăcerea, dar și întrebările legate de începutul și finalitatea existenței (viața, moartea și iubirea fiind temele predilecte ale discursului său), fără a oferi răspunsuri definitive. Poezia sa este o sumă de întrebări retorice, de genul: "Cine mi fuse tată: un Dac ori un Roman? / unul crezând în nemurire, celălalt în Crist", "Dar unde să fiij / ținut pe rug / și unde m'aș putea duce / răstignit pe cruce?", izvorând dintr-un suflet conștient de prezența divinului și pentru care religia devine o stare de a fi.

Ion Murgeanu (*Darul*) abordează alchimic o poezie problematizantă în care contează cu predilecție valoarea umanității noastre, în măsura în care ne este la îndemână și suntem gata & recuperăm etaloanele valorice ale vârstei biblice, în ierarhia căreia omul își găsea locul în univers ca supus al lui Dumnezeu, devenind astfel părtaș a atributelor lui: nemurire, puritate, dragoste veșnică ș.a. Chiar din debutul volumului, poetul clamează existența omului drept certitudine și asigurare, pereniții sale prin cuvântul scris, chiar dacă blamează indiferența și împotrivirea semenilor să față de adevăr, atitudini care au adus umanitatea într-o stare deplorabilă, aproape de neființă: "ce mai demn cimitir al umanității". În economia textului, darul reflectă șinele ca dat și ca existență în sine, pentru că, pornind de la maxima *quae donavi habeo*, poetul ajunge să afirme *quae sum* punând în ecuație termeni precum trecutul și viitorul, forma și conținutul, identitatea și masca etc.

Radu Voinescu

Vibrația timpului nostru

Comentând pentru numărul trecut al revistei volumul semnat de Hélène Dorion *L'issue, la résonance du désordre*, am fost tot timpul urmărit de sentimentul unui ton poetic întrucâtva cunoscut.

Am reluat ediția franceză a poeziilor lui Ioan Țepelea, *Quelque part en Normandie*, apărut în primăvara acestui an la Helicon în traducerea destul de curată a Paulei Romanescu. Înrudirea mi s-a părut evidentă. Și semnificativă din perspectiva faptului că, deși creează fiecare pe o altă parte a Pământului, în alte spații geografice și spirituale, cei doi poeți simt aproape la fel pulsația timpului lor.

Mai simplă la autoarea canadiană, expresia poetică este însă mai fastuoasă la scriitorul român. Ioan Țepelea simte nevoia să numească, să identifice lucrurile, stările în diversitatea lor. El redă, parcă, dezordinea unui puzzle fenomenal și material ale cărui piese sunt mereu în dezordine, viziunea poetului neizbutind să dea coerență acestui haos decât fragmentar. Și trecător. Și subiectiv, căci după trecerea lui, un demiurg neștiut, inaccesibil, neînțeleș restabilește lipsa de unitate, de coerență.

Poeziile lui Ioan Țepelea din acest volum, ca și din cele anterioare, sunt fragmente de viață. Însuși titlul, care are la origine o întâmplare reală a vieții - o vizită o vizită a poetului în Normandia, la Festivalul de Poezie de la Beauvry, în toamna lui '96 - este, dincolo de o anumită poeticitate, o probă a percepției lumii ca risipire de fapte și de locuri. Avem de-a face cu o viziune ce o contrazice pe aceea a lui Mircea Eliade despre prezența noastră și situarea centrului lumii. Ioan Țepelea dinamitează concepția sacră, mistică a centrului, redând locul/locurile unde ne aflăm ca în spectacolul fulgurant, efemer, al particulelor luminoase în așa-numita "cameră cu ceață" din laboratoarele de fizică. "Nous bavardions séparés par nos propres vices / une nuit inutile jardins / nous étions importants et graves et sages / hélas / exigeants aussi / sur le mur de l'église on voyait d'anciens vers et les vers d'aujourd'hui / Nous étions malades d'amour collegial / Nous bavardions séparés par le fil de

nos voix / par leur écho toujours plus bas / et emore (probabil *emmurés*, sau alt cuvânt; presupun că ar putea fi vorba de o greșeală de tipar - n.n. R. V.) / par le pièges anjoleurs." (Abandon) Realitatea, iată, se înfățișează ca un șir de capcane, de agresivități care înconjoară sufletul poetic, amenințări la adresa fragilității lui. Întâmplările databile sunt văzute prin aceeași grilă a neliniștii: "La nuit de mon soleil troublé de chants/ JAKOV DRENKOVSKI la verre de vin rouge à la main/ sur le sentier confiant. Dames demoiselles/ écrivains et artistes officiels fanions de l'Est/ poésie anecdotes et danse./ Aune table G.Astalos M^{tr} Hélène un peu plus loin/ Les Lungu de Bonn la poétesse roumaine Gabrielle du Nord./ Il y a un groupe bruyant qui rit tout le temps/ tout en se querellant - des sotlots idiots -/ et l'équipe d'opérateurs (...)" (Ze 8).

Viața este pentru Ioan Țepelea o succesiune de împrejurări care nu au o altă legătură între ele decât succesiunea în timp. "On passe d'un âge a l'autre/un incendie au creux de lapensée/ une femme entre deux miroirs/ un soldat entre deux tranchées.../ On n'a jamais assez de force dans les mains/ On s'approprie la paix de la rivière..." (Métamorphose). O viață în care "On ne vit pas/On ne meurt non plus" (idem), ca și cum totul este exterior, străin, ne află într-un tunel, determinați de cauze asupra cărora nu avem nici o influență, nici o putere participând la un joc inutil, mereu reînnoit, de-a existența: "La génétique nous recreant recuperant le commencement/ Une nouvelle chance pour les bonnes intentions et pour les vagues/ Une nouvelle prison pour le parler/ Le tunnel toujours recommence/ ou nos vies passent/ des trains sans arrêts..." (Tunnel).

Aceste viziuni care s-ar încadra într-un fel de neo-existențialism îl înfățișează pe Ioan Țepelea ca pe unul dintre poeții români bine acordați cu vibrația sensibilă a acestui timp.

*Ioan Țepelea - *Quelque part en Normandie*, traduit par Paula Romanescu, Edition Helicon, Timișoara, 1997

Grigore Scarlat

O femeie pe front de Alaine Polcz

De mult nu am mai citit o carte atât de tulburătoare și de profundă ca și cea semnată de lina Alaine Polcz, "O femeie pe front". Fără îndoială că despre război, despre atmosfera lui terifiantă s-au scris și se vor mai scrie cărți, mai ales că oamenii nu vor să uite de războaie. Cartea aceasta este experiența unei tinere femei de numai 19 ani în urma căsătoriei cu un bărbat mai matur, dar extrem de capricios. "O femeie pe front" nu refacă ecranul unor întâmplări din perioada celui de-al doilea Război Mondial, ci frământările, ezitățile, deruta prin care trece o tânără ce-și iubește soțul orbește. D-na Alaine Polcz s-a născut la Cluj, în anul 1925. Războiul o "prinde" în orașul universitar transilvan. Va pleca cu soțul, cu alte cuvinte, își va urma soțul în Ungaria, de unde acesta era. Trăiește până la capăt toată drama pe care a dezvoltat-o războiul. De fapt, motto-ul cărții este și bine ales: "Războiul nu e ceva simplu. Și nici căsătoria. Am să-nțerc să-ți spun cum a fost, căci tot trebuie s-o fac odată și-odată". Așadar, o carte despre război, dar și o carte despre dragoste, căsătorie, sinceritate. Din toate încercările - sau aproape din toate - autoarea iese ca o ființă superioară, aș îndrăzni să spun că are o psihologie de învingătoare, deși, aparent, nu învinge. Doamna Alaine Polcz are forța extraordinară de a fi de o franchețe și sinceritate care pur și simplu ne dezamază. În Ungaria, în timpul războiului, după ce se refugiază din Cluj, trece printr-un adevărat supliciu. Va fi violată de sute de ruși, va trăi în condițiile cele mai mizere, încercând să-și salveze soțul care dezertase din armata ungară, fapt pentru care în oricare moment ar fi putut fi executat. Participă la deportările evreiești, trăind din toată ființa ei drama celor care plecau pe un drum fără întoarcere. Ca femeie va constata că indiferent de naționalitate - și ungară, și nemții, și rușii - în război se poartă ca niște animale. Diferența că unele sfășie, iar altele numai rănesc. Tânăra de nici douăzeci de ani trăiește un adevărat vertig din care nu se poate sustrage, dar nici explica: "Au venit nemții, apoi, rușii. Mie mi-a fost întotdeauna mai rău decât de ruși". Sau: "Soldații unguri nu se comportaseră mai bine în satele rusești. Doar că nu erau atât de brutali. Aici, Orientul năvălea peste Occident". La sfârșitul războiului va reveni la Cluj. În această admirabilă, "O femeie pe front", există câteva referiri directe la români, la populația românească.

ALAINÉ POLCZ O femeie pe front

"Cu unele, Ana Blandiana, care scrie o postfață, este de acord, cu altele nu. Acolo unde Ana Blandiana, poate și alții, nu sunt în acord cu scriitoarea, nu trebuie să vedem, să decodificăm sentimente antiromânești, ci un fel de a vedea lucrurile cu sinceritate. Nu cred că cineva trebuie să vadă în noi numai oameni "exemplari" ori "eroi". Sigur că pe front va vorbi românește cu soldații ruși care știau românește. Dar că ea - ca unguoaică - nu dorea ca Ardealul să revină Regatului României (căci atunci era Regat), este de la sine înțeles, după cum nici o basarabeană nu ar fi dorit ca Basarabia să fie realitățile Rusiei. D-na Polcz spune clar acest lucru: "în acel moment (e vorba de recuperarea Clujului, n.n.) încă nu se știa dacă Ardealul de Nord va aparține României sau Ungariei. Noi speram cu încredință că va rămâne al Ungariei".

Cartea aceasta a fost scrisă la zeci și zeci de ani de la sfârșitul războiului. Dar ea și-a păstrat întregul fior pentru că sinceritatea confesiunii se ridică între pagini ca o coloană. Autoarea vine pe locurile unde a suferit și sperat, dar degajarea de cele întâmplare este greu de produs: "Cât de ciudată și surprinzătoare e viața: după câteva zeci de ani, aveam să parcurg din nou acest decor atât de dureros și de sinistru pentru mine, așezată alături de soțul meu Mikós (e vorba de importantul scriitor maghiar Miklós Mészöly, ale cărui povestiri am avut plăcerea de a le comenta în prestigioasa revistă UNU, n.n.), într-o trăsură cu doi cai, și să beau un espresso într-o cafenea ultramodernă, la Csákvár".

La Editura budapestană PONT, în traducerea Cristinei și Marius Băzu, apare această carte în limba română, după ce a fost tradusă în mai multe limbi. Merită citită această carte, "O femeie pe front" pentru că ne reamintește nu numai ororile războiului, dar și forța numărului doi a cuplului uman, care, nu de puține ori, este mai tare decât prima mărime, decât urmașul lui Adam. "O femeie pe front" de d-na Alaine Polcz este și cartea unei mari iubiri.

Mircea Șerhănescu

REFUGII ALE COPILĂRIEI

Romanul "Casa îngerilor" de Alexandru Moraru, recent apărut la Timișoara în editura Augusta, este a doua carte a autorului după "Sărbătorile de iarnă" (1988), tot roman, editura Facla. Cu alte cuvinte autorul nu este dintre cei prolifici, poate și din pricina condițiilor actuale de tipărire, mai ales a romanelor. "Casa îngerilor" aduce în fața cititorilor copiii străzii, fenomen care privit literar ne-ar duce cu gândul la Dickens, la Misterele Parisului sau chiar la romanele mahalalei românești ale lui G.M.Zamfirescu. Felul cum își construiește romanul Alexandru Moraru ocolește riguros mai inclusiv modelul didacticist Makarenko. El își propune și izbutește să realizeze imaginea reală a fenomenului privit dinăuntru cu atenție, înțelegere și respect pentru adevăr.

Chiar dacă copiii străzii sunt efectiv la marginea societății hrănindu-se și adăpostindu-se prin felurite mijloace din afara legii, nici un moment acțiunea nu cade în păcatul jocului de-a hoții și vardiștii. Poziția lui Moraru e clară de la un capăt la altul, parcurgând un itinerar propriu. Nu sunt deplânși cu lacrimi de crocodil cei în cauză, nici mizeriile existenței lor și nici societatea inconștientă la rănilor purulente prezente în trupul ei.

Vederea romancierului așează în pagină destine aparent mărunte și neînsemnate fără să-l irite anomaliiile vârstei, care firesc ar fi să aibă cu totul alte rosturi. Vagabonzi romanului nu sunt altceva de la început până la capăt decât vagbonzi, cu pitorescul lor desuet de îmbrăcăminte și limbaj, cu drama înflăcărilor și a adăpostului, cu gerurile iernilor și căldurile toride ale verilor. Adunați după simpatii și situații specifice, ei încearcă să supraviețuiască în condițiile unei libertăți speciale, înțelese absolut, asumându-și întru aceasta lovitură și cruzimi de tot felul. Ei au

părăsit felii de lume și mai crude în mintea lor, fie în familie, fie la casa copilului, de unde și parvin. Sunt atât de pătrunși de ideea lor de neatmărire încât nu acceptă nici măcar subordonarea unuia față de celălalt. E concludent cum în situații dintre cele, mai dramatice, ei nu se despart de ceea ce socotesc fanatic a fi libertatea lor!

Romancierul își urmărește inspirat propriul program, atent în special la acel grup de care se atașează și Scai, un copil în jur de cinci-șase ani fugit dintr-o familie care însemna iadul pentru copilăria lui. Moraru nu iese din făgaș și toate cauzele care provoacă refugiarea în stradă a copilăriei reies numai din ceea ce povestește fiecare sau își aduce aminte. El, romancierul, nu idilizează și nu moralizează pe nimeni, fotografia unui segment al societății căzut în desuetudine este exactă, dar, ca și fotografia în alb-negru, își are arta ei. Amintesc că în roman îi vedem ca pe copii între copii, cu hârjoana lor, cu zbunguiala lor, adeseori dură și aberantă, dar și felul apropiat al comunicării dintre ei, ca-n scene în care lui Țeapă cel fără o mână i se promite o proteză și nu oricare, ci una dintre cele mai bune, iar lui Scai că vor aduna bani ca să-l ducă la "apa albastră" de la anume mănăstire ca să-l vindece de epilepsie prin minune dumnezeiască. Emoția unor astfel de momente ale omenescului sunt potențate de autor cu mijloace trasate simplu și sobru în absența oricărui element al exagerărilor sentimentale.

"Casa îngerilor" este un roman care deschide cu har o fereastră asupra unui fenomen negativ, lăsând fiecăruia dreptul să gândească și să tragă concluziile de rigoare. De asemenea cartea ne pune în contact cu un prozator curajos și drept, înzestrat cu darul de a privi în față adevăruri demne de atenția noastră, a tuturor.

Rodica Bogdan

Un nou poesis (VII)

Christian W. Scaenk: Poeme / Gedichte

În seria bilingvă "Poesis" a editurii Cogito semnalăm și apariția volumului lui Christian W. Scaenk *Poeme I Gedichte*, care se alătură altor volume din aceeași serie, aparținând poezilor români din afara granițelor țării. Pe unii dintre aceștia, amintim aici numai câteva nume: Miron Kiroopol, Ilie Constantin, George Astalos, Carmen Mihai, Alexandru Lungu, am avut bucuria să îi cunoaștem cu ocazia recentului Festival Internațional de Poezie din orașul nostru. Poezia lui Christian W. Schenk relevă nu altceva decât o reală stare de "a fi fiind", cristalizată în mai multe volume de versuri dintre care reținem: *Transilvania, Phoenix, Strigățul morților, Răstignirea ultimului cuvânt, Lichthebe, Mandala ș.a.*

Cu accente ironice, uneori chiar satirice și dezaprobatoare, poetul dezvăluie în poeziile sale o viziune personală proiectată asupra lumii, asupra valorilor promovate de poeziile sale o viziune personală proiectată asupra lumii, asupra valorilor promovate de aceasta și de semenii săi, precum și atitudinea pe care șinele o adoptă față de această lume, statuând ca adevărată și certă propria-i percepție a realității. Certitudinea afirmațiilor lansate vine dintr-o experiență exemplară care a fixat ierarhiile și prioritățile fără a lăsa sechele de băjbăială sau nebuloase, ecuații nerezolvate, dar nu ignorând realitatea visului sau condamnând "fostele iluzii". Deși unitatea de conținut a poeziilor selectate pentru acest volum nu este atât de pregnantă, câteva aserțiuni devin importante în economia textului și dau seama de viziunea poetului asupra lumii lui. Astfel sunt demascate ironic lipsa de sens, ieșirea de sub regimul inocenței, mascarada, neputința de a deveni exemplari, rutina sufocantă, vidul interior: "Oprirea s-a oprit din inocență,/ nimicul s-a-nchegat în alt nimic,/ mărirea s-a-necat în impotență:/ noi putrezim de veacuri pe un dric/ purtați de calul orb nepotcovit." Toate acestea revelează o lume întoarsă pe dos ("Ceva s-a-ntors din nou/ pe dos/ în univers"), împletindu-se în propria-i lipsă de perspectivă, orbecând, de aceea atributurilor devine emblematic: "cristalinul oarbe", "calul orb", mergând până la desemnarea

divinului cu același atribut, circumscriindu-l în același timp unui registru ludic: "Toamna se ascunde-n sine,/ Dumnezeu e Baba Oarba...// Baba Oarba stă-n cătușe." De vreme ce principiul generator al ființei a fost denunțat și negat, "încătușat", întoarcerea lumii pe dos nu este decât o urmare firească a acestei atitudini demistificatoare a omului, dar cea mai tragică urmare este lipsa de coerență și imposibilitatea comunicării reale cu ceilalți. Obsesia cuvântului este reală și legitimă pentru că într-o lume ieșită din propria-i definiție, cuvântul devine nesemnificativ, nu mai există măsură a enunțului ("frază fără punct"), în loc de cuvânt recunoaștem doar "cioburi de cuvinte", "Silabele bat ritmuri disonante/ pe toaca unei mănăstiri uitate", "Sugrumatele cuvinte/ adunate-n giugliuri coapte/ de cavouri prise-n fraze/ cad pe scoici sparte-n deserturi", "Cuvintele-s tăiate în felii/ din care frazele/ înfulecă doar miezul". Lipsa de comunicare face ca șinele să se perceapă înșingurat și înstrăinat de ceilalți (poezia *Acasă* pare o necesară motivare existențială, resorturile biografice fiind explicite), deși în el mai palpăie focul dorinței de "a deveni întru ființă": "Vatra e-n mine/ dincol și-aici/ și pretutindeni/ unde mă opresc". În asemenea momente de conștientă vocea poetului reclamă puterea limbajului sacru care să apropie ființa de ceea ce este esențial și exemplar: "Când pâinile cresc peste cuvinte,/ când orele se scurg prin minte,/ când toată lumea trece-n rune/ cresc mâinile spre rugăciune."

Poezia lui Christian W. Schenk conștientizează lectorul de acea obiectivitate detașată a celui ce scrie, proprie criticului, mascând emoția și subiectivitatea sentimentului care subzistă fără nici o îndoială în adâncimea oricărui text poetic, proiectând asupra lumii un punct de vedere ironic și demistificator și revelându-i astfel lipsa de inocență și de coerență, denunțând inversarea sistemului de valori care duce la mascaradizarea întregii existențe lipsită de divinitate.

Elisabeta Pop

SĂPTĂMÂNA TEATRULUI SCURT

Au trecut 21 de ani de la prima ediție a Festivalului orădean. Oare câți dintre organizatori și chiar dintre spectatori și-au imaginat că va avea o viață atât de lungă?

La început mai timid, festivalul orădean a câștigat în prestanță și prestigiu, poate și pentru că a încercat (nu întotdeauna și prin exemplu propriu ce-i drept) să-și definească genul scurt, prin colocviile care însoțeau fiecare ediție, mai mult, organizatorii au instituit Concursuri de dramaturgie și au tipărit piese scurte, susținând astfel piese destinate Festivalului, încurajându-i atât pe dramaturgii consacrați, cât și pe debutanți.

De-a lungul numeroaselor ediții au fost prezenți pe afișul festivalier mari dramaturgi ca Gogol, Cehov, Mrozek, Beckett, Arrabal, Eugen Ionescu, dar și români de incontestabil talent ca Dumitru Solomon, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Marin Sorescu, D.R. Popescu, Iosif Naghiu, Matei Vișniec, Paul Everac etc. Și, spre onoarea teatrelor noastre, n-au lipsit de la nici o ediție Caragiale sau Vasile Alecsandri.

Au fost, mereu, prezente în spectacole uneori de mare forță și originalitate, drama, comedia, tragedia, farsa, spectacolul muzical ca și cel politic, incendiari uneori, piesa istorică și monodrama, teatrul absurdului și piesa experiment. N-a lipsit nimic. Spațiile de joc? Scena și sala Studio, precum și numeroase spații neconvenționale (indicate și într-un frumos pliant tipărit de organizatorii orădeni).

Personalități importante din lumea teatrală, regizori, mari actori, cronicari renumiți, au onorat, de-a lungul celor douăzeci și unu de ani, Festivalul și orașul nostru. Să-i numim pe toți ar însemna să ocupăm un spațiu prea mare.

Cel mai câștigat a fost, desigur, publicul orădean, care a avut posibilitatea să vadă, în cele 11 ediții, aproape 200 de spectacole.

Cum a fost ediția a XI-a? Credem că bună, fără să fi putut consemna în agenda noastră cuvântul excepțional. Spectacolele anunțate s-au prezentat toate, cu excepția celor absente din motive total întemeiate (Teatrul Național Iași și Teatrul de Comedie).

14 teatre (din care cinci Naționale) au prezentat 15 spectacole (Oradea cu cele două secții având trei titluri în competiție). Spectacole bune și medii ca valoare artistică, ușor degradat unul ("Conul Leonida" de la Baia Mare) și cu vulgarități neavenite, spre surprinderea celor care văzuseră spectacolul la el acasă și optaseră pentru aducerea sa în Festival.

Fericirile premianților

Să începem cu Horațiu Mălăele care a luat Marele Premiu cu spectacolul "Lección" de Eugen Ionescu făcut de el în dubla calitate de regizor și interpret principal, la Teatrul MUNDI din București (condus de criticul Ion Cocora), un spectacol bine făcut, admirabil jucat și, cel puțin la Oradea, ovacionat minute în șir.

La regie, fericirile premiante au fost Mona Chirilă (Teatrul Național Cluj-Napoca), care are dublul merit de a fi optat pentru o piesă "de actori" și de a fi știut să conducă într-un fel apăsător, delicat dar și exigent și riguros, două vedete cu care, de ce să nu recunoaștem, nu e întotdeauna comod să lucrezi, (cu vedetele în general, nu mă refer la acești doi actori, neapărat). I-a pus pe ei în valoare stând în umbră, cum se spune, dar toți știm foarte bine că actorii arată pe scenă mai ales ceea ce i-a călăuzit să facă regizorul. E vorba de "Regina Mamă" de Santanelli. Cu Silvia Chelan și Marius Bodochi.

La polul opus, ambițioasă, Anca Bradu Panazan a făcut tot ce s-a putut să "se vadă" și ea în spectacol. Și bine a făcut, pentru că opțiunea ei pentru dificila piesă (poate chiar ușor datată) a lui Boris Vian necesita prezența continuă a regizorului. Spectacolul ei a fost incitant, polemic, chiar în bun spirit modern, dictat de textul însuși. Și lucrat la amănunt, coerent și fără fisuri, actorii jucând cu un devotament ce derurge de obicei dintr-o fericită colaborare. Spectacolul "cei care făuresc imperii" a Naționalului din Târgu-Mureș a fost distins cu trei premii: de regie, de scenografie (Lia Maňa Vasilescu - spațiul gândit și bine organizat a avut o contribuție esențială pentru reușita spectacolului și un premiu special de interpretare.

La interpretare feminină au împărțit premiul Silvia Chelan ("Regina Mamă" - Cluj Napoca) și Fabian Eniko (Aastă-seară LOLA BLAU -Oradea, trapa maghiară Szligiet). Dacă despre Doamna Silvia Ghelan putem vorbi mereu la superlativ, observând că a fost extraordinară ca în tot ce joacă, despre Fabian Eniko o vom spune doar că a fost pentru cronicarii români care nu prea văd în ultimul timp spectacole în limba maghiară (pur și simplu pentru că nu se organizează la Oradea asemenea micro-stagiuni pentru presa centrală - nici la secția română nici la cea maghiară) ea a fost o revelație. A jucat la o intensitate remarcabilă, a dansat și a cântat ca o mare vedetă. Bravo, Eniko!

Interpreții bărbăți au împărțit și ei premiul. Artistul poporului Mihai Volintir de la Teatrul Național din Bălți a fost distins pentru rolul deosebit de greu și de armonios creat al lui Dumnezeu (un creator divin ce-și pune întrebările esențiale) în spectacolul cu piesa unui foarte talentat dramaturg bulgar Ștefan Țanev: "Cealaltă moarte a Ioanei D'Arc."

Petre Panait, practicând un joc dezinvolt și plin de umor, pe alocuri lipsindu-i însă accentele dramatice și chiar tragice ale ciudatului personaj Gogoloi din piesa "Inimă de câine" de Bulgakov (dramatizare semnată de Vitalii Lupașcu regizorul spectacolului orădean) a cucerit cu ușurință publicul care, de mai mulți ani îl iubeste și chiar vine pentru el la teatru. Ceea ce nu e puțin.

Premiul însă ar fi putut să-i fie oferit, pentru întregirea portretului său artistic cu un rol dramatic, acela al lui Ion din "Năpastă" - spectacol care ar fi meritat, după părerea mea, să primească o distincție pentru Opera prima, cel puțin (Radu Ghițulescu). Dar acolo și Dora Fărte a avut o prestație demnă de atenție.

Premiile speciale au fost oferite actriței Gabriella Bacali pentru un rol de maximă dificultate în spectacolul "Cei ce făuresc imperii" și lui Vitalii Lupașcu, pentru originalitatea dramatizării prozei lui Bulgakov, "Inimă de câine".

Un juriu, orice juriu, alcătuit din oameni și nu din computere este subiectiv. Și e firesc să fie așa. El nu comite nedreptăți, cum se tot spune, ci premiază conform cu gusturile și priceperile componenților lui. Nu mai cred de mult în imixtiunile nu știu cui.

Cred însă în subiectivitatea oricărui juriu. Așa stând lucrurile, voi consemna aici și numele celor care, după propriul meu subiectivism, ar fi meritat premii.

Încep cu Răzvan Mazilu care a semnat regia spectacolului "Vorbește-mi ca ploaia și lasă-mă să te-ascult". Dacă la ediția trecută spectacolul său a fost mai simplu de receptat, povestea "Damei cu camelii" fiind arhicunoscută, nu același lucru se poate spune despre piesa lui Tennessee Williams, gTeu de urmărit cel puțin pentru cei mai puțin avizați.

Dar ideea atât de originală de a atrage spre spectacolele-balet actori de dramă și a-i capacita să se miște aproape ca niște balerini, adăugând personajelor dramatism și expresivitate, mi se pare un lucru demn de stimă și atenție. Rodica Mandache și Dan Bădărău, împreună cu Răzvan Mazilu au premiul meu special.

Merita, conform părerilor mele absolut subiective, un premiu, chiar două, "Jurnalul unui nebun" de la Teatrul Eminescu din Botoșani, (regia Ion Sapdaru, scenografia Romana Preoteasa). Volin Costin mi s-a părut un actor de o energie extraordinară, risipind cu mărîmnie forță și talent și o înțelegere modernă a personajului Popriseim, în deplin acord cu viziunea ciudată, dar absolut fermecătoare a regizorului asupra piesei gogolienă. (cel de-al doilea premiu l-aș fi dat scenografei pentru simplitate și ingeniozitate).

Aș mai fi dat un premiu special pentru puritate, farmec ingenuu și bucurie a jocului spectacolului "Cei doi Pierrot" de Rostand de la Teatrul "Csiky Gergely" din Timișoara (prin contrast cu excesivele scene vulgare din mai multe spectacole, unde ne-a fost dat să vedem actori în chiloți, și chiar fără, cu șlițuri desfăcute și făcând pipi la vedere). Regizorul spectacolului timișorean este o femeie: Alexandra Gândi. Felicitări, Alexandra!

Las' că un premiu binemeritat din partea mea merită Emilia Jivanov și asta nu pentru că mi-e prietenă, ci pentru că este o mare artistă și a dovedit-o încă o dată cu cele două spectacole: "Iona" (Teatrul Național Timișoara) și "Cei doi Pierrot" de care am vorbit mai sus.

Ingenioase, simple dar încărcate de sensuri poetice și filozofice, decorurile ei sunt valoroase opere de artă.

Le-aș fi dat premiul și lui Damian Oancea (în "Iona", regia: Ioan Ieremia)

pentru creația lui autentică și grea de întrebări, și lui Varga Viliam pentru creația sa de mare tinută din spectacolul "Portarul răzbunător" de Paskandi Geza, la singurul teatru particular de limbă maghiară din România. Chiar un premiu special pentru un teatru (director actrița Kiss Ildiko, Teatrul KISS-adică Mic) care se încapățânează să existe într-o lume ostilă în general culturii.

Ar veni apoi la rând Daniel Vulcu, actor îndelung aplaudat pentru multitudinea de personaje create sub genericul "Vânzătorul cămăleii", în spectacolul lui Cristian Ioan "Cămăla" de Dumitra Solomon. (Teatrul de Nord Satu-Mare). Plin de fantezie și prosepțime, Vulcu ar fi meritat un premiu, chiar dacă spectacolul nu era de tot finisat, lăsând uneori impresia de improvizare ad-hoc.

Ehe, i-aș fi dat un premiu înaintea tuturor, lui Marius Bodochi, pentru eleganța cu care a lăsat să se vadă mai bine marea lui parteneră, pentru delicatețe și visare, pentru rafinament... I-aș fi dat un premiu special și inegalabilului Johnny Răducanu, cel care a semnat live, muzica spectacolului lui Răzvan Mazilu.

N-am înțeles de ce a fost invitat în final Teatrul din Sibiu (pe care de altfel îl stimez și chiar îl apreciez) cu o comedie oarecare, ca spectacol și pe care în plus am jucat-o și noi, mai bine chiar, la Oradea. Un spectacol lung și destul de monotone. N-am înțeles de ce, în continuare gustările și băuturile servite după spectacole au un aer provincial (uneori ca spectacolele), sărăcăcios și meschin, de ce nu se face acest gest mai bine sau deloc. De penibil e plină societatea noastră în nesfârșită tranziție, nu-i așa?

În rest, felicitări tuturor (chiar și mie, care am făcut împreună cu gazetarii Jurnalului Bihorean - cărora le mulțumesc și public pentru sponsorizare) două ziare "Scurt pe doi" care au oglindit cât de cât întâmplările Săptămânii. Tuturor, organizatori și sponsori, foruri locale, județene și naționale, prieteni și inamici, mulțumirile și grațitudinea noastră.

P.S. Spectacolul "Rendez-vous" al talentatei actrițe Rodica Popescu Bitănescu a fost vesel (și nu prea) și atât.

Ca un foc bengal...

Liviu Borcea

MADONA DIN CZESTOCHOWA

În zilele acestea mi-a căzut în mână o ilustrată color care mi-a atras atenția în mod deosebit. Ea reprezintă o reproducere după o vestită icoană a Maicii Domnului cunoscută sub numele de "Madona din Czestochowa", după locul în care se păstrează, trăsăturile prelungi, suferinde, ale Fecioarei care arată cu mâna dreaptă spre Pruncul ce ține o carte în mâna stângă și binecuvîntează cu dreapta este, evident, o icoană bizantină de tipul cunoscut sub numele de Hedighitria ("îndrumătoarea"). Finețea portretelor, degetele prelungi ale personajelor reprezentate, maphorion-ul care acoperă fruntea Fecioarei, sunt caracteristici ce se regăsesc (de exemplu) și la icoana Sf. Fecioare din Vladimir, dusă din Constantinopol în Rusia pe la mijlocul secolului al XII-lea. Atâta doar că, aceasta din urmă, aflată acum la Muzeul Ermitaj din St. Petersburg este tipul Eieusa ("cea dulce mângâietoarea") în care Fecioara și Isus Hristos sunt înfățișați într-o caldă și tristă îmbrățișare.

În ambele tipuri de icoană, Maica Domnului (Theotokos) este reprezentată cu părul, partea superioară a frunții și cu umerii acoperiți de un voal de culoare închisă, cu o margine aurită, maphorion. El este în general, împodobit cu trei stelute de aur: una pe frunte și câte una pe fiecare umăr. Stelele sunt considerate aici ca simbol al Sf. Treimi. Pe icoana din Vladimir se văd doar două dintre aceste stele iar pe cea de la Czestochowa numai una, cea de pe frunte. Acest tip, Hodighitria, este cel mai răspândit tip de icoană a Maicii Domnului. Prototipul său ar fi fost realizat, potrivit tradiției, de sfântul evangelist Luca. Prima icoană de acest tip a fost trimisă de împărăteasa Eudoxia de la Ierusalim la Constantinopol în 437, devenind apoi, prototipul icoanei împărătești a Maicii Domnului. În țara noastră, cele mai valoroase reprezentări ale acestui tip se întâlnesc la mănăstirea Govora, Bistrița munteană, Humor, toate din veacul al XVI-lea. A fost foarte răspândită în pictura pe sticlă de la Nicula, mai ales în veacul al XVIII-lea.

Revenind la icoana din Czestochowa, caracterul ei bizantin nu poate fi pus la îndoială. Dar cum a ajuns ea în plin mediu catolic? Povestea ei este un exemplu de periplu european în Evul Mediu.

Se știe că, cultul față de Sf. Fecioară a fost mai pronunțat în cadrul creștinismului occidental decât în cel răsăritean unde nu exista un cult edificator destinat ei. Un alt indiciu atestă că icoana a fost destinată mediului polono-ungar, cele două țări fiind reunite în secolul al XIV-lea sub sceptrul dinastiei angevine, întemeiată în Ungaria de Carol Robert de Anjou. Îmbrăcămintea Sf. Fecioare, așa cum apare în icoană, este presărată foarte des cu mici crini stilizați, emblema casei regale angevine.

Se pare, deci, că din îndepărtatul Bizanț, icoana a ajuns în Polonia prin filieră ungară. Izvoarele istorice poloneze menționează că Ludovic de Anjou, rege al Ungariei și Poloniei, fiul lui Carol Robert, în 1482, pe patul de moarte, și-a exprimat dorința de a întemeia o mănăstire a ordinului călugărilor paulini la Iasna Gora (Czestochowa).

Voința sa a fost dusă la îndeplinire de Ladislau, principe de Opole (Oppeln). În trecere, să mai amintim doar că acest

Ladislau, ajuns palatin al Ungariei, a luat-o de soție pe Elisabeta, fiica lui Nicolae Alexandru, voievodul Țării Românești (1352-1364). Ea a murit curând după căsătorie, căci în 1374 mormântul ei se afla în catedrala din cetatea Oradea.

La Iasna Gora au fost aduși, astfel, călugări paulini de la mănăstirea Sf. Laurențiu din Buda, care au întemeiat aici un așezământ monahal pus sub patronajul Sf. Fecioare (iunie 1382). Dar moartea regelui, apoi și a lui Ladislau de Opole, a adus ani grei pentru noua mănăstire care se descurca foarte greu din punct de vedere material. Situația s-a schimbat atunci când Hedviga, fiica lui Ludovic de Anjou, s-a căsătorit cu Vladislav Jagello, principele Lituaniei, ajungând astfel pe tronul Poloniei. În 1393, soțul Hedvigăi a dotat mănăstirea cu importante bunuri. Din această căsătorie cu un principe încă păgân a rezultat o nouă dinastie: a jagellonilor, puternic contestată de habsburgi. Dinastia de Habsburg a ajuns cu protestele sale la toate curțile mari europene, inclusiv la curia papală din două motive: în primul rând pentru că Hedviga fusese logodită înainte cu prințul Wilhelm de Habsburg, iar în al doilea rând pentru că principele Lituaniei înainte de a se căsători cu Hedviga fusese păgân. Cercetările problemei consideră că icoana făcătoare de minuni a ajuns la mănăstirea Czestochowa în 1384, la doi ani după întemeiere, prin relațiile reginei cu ordinul paulin din Ungaria și la insistențele lui Vladislav Jagello care voia să-și arate și pe această cale atașamentul față de creștinism.

Dar, deoarece în 1430, mănăstirea a fost distrusă de răsculații husiți care au și pângărit icoana (urmele a două tăieturi se văd și azi pe fața Fecioarei), s-a pus întrebarea: oare aceasta este icoana din 1382, sau ea este o copie mai târzie, din veacul al XV-lea?

În 1925-26 s-a stabilit că icoana este de proveniență italiană și datează din secolele XIII-XIV.

Este cert că la 1380 icoana era încă în posesia reginei Elisabeta, mama lui Ludovic de Anjou și soția lui Carol Robert, cel înfrânt de Basarab, domnul Țării Românești, la Posada. În testamentul ei, datat la 6 aprilie 1380, regina menționează o icoană a Maicii Domnului pictată de Sf. Luca și donată de ea mănăstirii din Buda. Este semnificativ că în Evul Mediu occidental despre toate icoanele Sf. Fecioare de tipul Hodighitria s-a afirmat că au fost pictate de evangelistul Luca.

În 1430 chiar și cronicarul polon, eruditul Jan Dlugosz, credea despre icoana de la Iasna Gora acest lucru, cu toate că vedea însemnele angevine de pe îmbrăcămintea Sf. Fecioare!

Icoana la care ne referim trebuie să fie realizată în mediul bizantin al sudului Italiei cândva, în secolele XIII-XIV, știindu-se că angevinii înainte de a urca pe tronul Ungariei au fost suveranii Regatului celor Două Sicilii.

Or, dacă este așa, această icoană este o mărturie a protorenășterii italiene, un strălucit exemplu al influenței pe care Bizanțul Paleologilor l-a exercitat asupra acestui nou fenomen spiritual care se năștea: Renașterea europeană.

MADONNA DI CHESTOCHOWA

Katlin Desgravers

Pățaniile așteptării

Nu demult mi-am dat întâlnire cu o cunoștință lângă gara Montparaasse. Am stabilit că ne vom întâlni în fața gării, sub ceasul din dreapta, pentru a fi siguri că ne vom găsi. Cum am ajuns cu mult mai devreme decât ar fi trebuit și cum nu aveam altceva de făcut, m-am așezat pe băncile din piatră de lângă carusel. Din când în când întorceam capul să văd dacă nu cumva cunoștința mea avea să ajungă și ea mai repede.

Abia peste o bună bucată de vreme mi-am dat seama că nu eram singura persoană ce aștepta pe cineva... sau poate ceva. Am fost chiar foarte surprins de puzderia de lume ce aștepta și se uita la ceas, uneori cu îngăduință, alteori cu ură aproape.

Nu știu de ce îmi închipuisem că nimeni nu mai putea aștepta acolo unde așteptam eu. Am început chiar să mă nelișițesc la un moment dat, căci, îmi spuneam, poate că-o mai fi cineva aici care așteaptă tot aceeași persoană. Ce ciudățenie!

Nu aveam ceva particular de vorbit cu persoana care încă nu apăruse, deși cam trecuse bine de ora întâlnirii, dar gândul că altcineva ar putea să aștepte tot pe acel cineva pe care-l așteptam și eu, mă nelișițea. Ba chiar începusem să-mi reproșez că așezasem acel loc - doar mai erau încă sute, mii, unde ne-am fi putut întâlni. Dar îmi închipuisem că la gară nimeni în afară de mine nu putea aștepta pe cineva: doar lumea merge la gară ca să plece, nu? Nici o clipă măcar nu mi-a trecut prin gând că cei ce au plecat dintr-o altă gară aveau să coboare tocmai aici; și că, în plus, s-ar putea ca cineva să-i aștepte.

Dar asta e! am găsit! E clar că toți cei ce așteaptă aici așteaptă pe cineva care trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta cu trenul. M-am mai liniștit. Și drept confirmare parcă, am văzut un tînăr îmbrățișînd pe o bătrînă ce abia trăgea după ea două geamantane - mai mari decît o cameră de bonă, vorba cuiva din metrou.

La carusel nu mergea nimeni, deși era foarte colorat iar călătui păreau destul de năvălași pentru o jucărie mecanică. Și, în plus, mai mergea și muzica, ba destul de tare chiar.

M-am uitat din nou la ceas; trecuse deja o jumătate de oră și eu încă tot așteptam. Începusem să mă gîndesc că ar fi timpul să plec, cine știe, cunoștința mea o fi avut vreun «empêchement», așa cum numai latinii știu să aibe. Căutam acum o ocazie, ca să nu plec dintr-odată și să dau ocazia celorlalți așteptători să-și găsească un «passe-temps» privind cum mă îndepărtez și să-și spună: «i-a tras clapa». Ca fiecărui, nici mie nu-mi place să «mi se tragă clapa».

Pină să mă hotărâsc, au venit două tinere mai brunete, cu o pancartă în mîini și mi-au spus: «S'il vous plaît, monsieur». Poate că din dorința de a mai da o șansă cunoștinței mele, am citit pancarta, ca un fel de «passe-temps»: «Nous sommes de Bosnie. Donnez-nous une pièce pour manger. On a honte, mais on a faim.» Era, mi-am dat seama, un text "compilat": «On a honte mais on a faim», vezi sute pe zi la Paris. Am spus tinerii ce ținea pancarta că nu le dau nimic. Atunci i-a spus celeilalte: «Zi-i tu, și tu ceva». Așadar, erau românce, bosniacele mele. Și le-am întrebă apoi, în română, de ce au venit în Franța, dacă tot stau la cerșit și dacă același lucru nu l-ar fi putut face și în România. Răspunsul a fost pe cît de așteptat (vroiam doar o confirmare, de fapt), pe atît de surprinzător prin nonșalanța lui: «Aă, că și tu ieși rumân! Păi că aici cîștigăm mai bine, domnișorule». «De ce nu mergeți să lucrați», le-am întrebă. «Păi da ce crezi dumneata, că am cîștiga mai mult? că doar am și lucrat, da' nu cîștigi nimic dacă lucre/i, numa' că te obosești degeaba. Da așa cîștigăm mai bine».

Aveau poate, dreptatea lor.

La un moment dat, cunoștința mea a venit. Avea trei sferturi de oră întîrziere. În loc de scuze, m-a întrebă: «Ce faci, discuți cu ai tăi compatrioți?»

M-am gîndit, atunci, că ar fi fost mai bine să plec de la primul gînd de acest fel ce-mi venise.

N-aș ști să spun ce mă duruse mai tare în întrebarea ce-mi fusese pusă, dar știu cu siguranță că ea m-a durut nu numai prin tonul ci, ci și prin conținut. Nu mai știu nici dacă mă duruse pentru că aș fi simțit-o ca pe o jignire personală sau ca pe o jignire pentru cele două tinere, ce vorbeau o franceză mai mult decît bună și deci înțeleseseră dialogul nostru. M-am simțit însă jignit pentru că a mea cunoștință era dintr-o rasă ce, cînd a venit în masă în Franța, mînca pisicile francezilor - atît era de săracă.

M-am scuzat față de cunoștința mea, spunîndu-i că nu mai pot rămîne căci am o altă întâlnire ce nu suferă amînare.

Dar, în sfîrșit, a mea cunoștință venise, nu-i așa, și nc-am înfîlnit: o înfîlnire cum nu aș mai dori să am. Compensa ea prețul așteptării? Al așteptării cunoștinței pe care, în egoismul meu, nu vroiam să o mai împart cu cineva? Nici asta nu știu. Dar am înțeles atunci că o așteptare îndelungată și nerăbdătoare nu are neapărat ca și consecință o înfîlnire de calitate. Și am mai înțeles atunci că "iepurele sare de unde nici nu te aștepti".

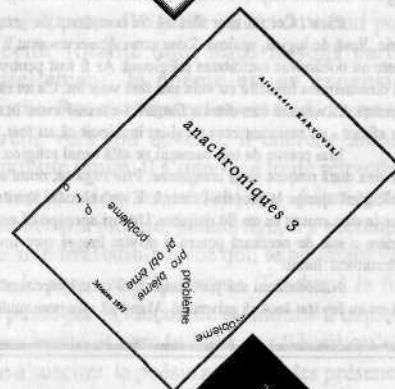
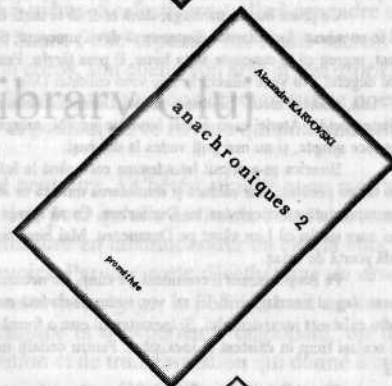
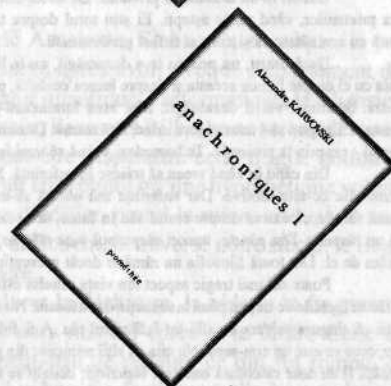
Am mers apoi la cealaltă înfîlnire, cu gîndul ascuns că nu voi mai fi eu cel care va aștepta. Decît, poate, trenul ori pe cineva care sosește de departe cu trenul. Dar trenul este o altă poveste și acum sînt obosit de atîta așteptare ca să o mai spun și pe aceasta.

Paris, octombrie 1997

Matei Vișniec, Ioan Țepelea, Cassian Măria Spiridon,
Paris, aprilie 1997

APARIȚII EDITORIALE

Hélène Dorian

SOUS L'ARCHE DUTEMPS

Il y a quatorze milliards d'années explosait une pointe d'aiguille. L'histoire commence: le temps se répand, déjà la vie est en chemin, traçant peu à peu sa destinée à même Pordonnance et le chaos de son origine.

Plus loin, voici la Terre et l'eau, l'air et le feu; puis la nageoire et l'aile, et du fond de la grotte, l'homme qui émerge, lève soudain les yeux vers la noirceur de l'univers, trouvant là à la fois le vide et l'aplénitude de sa présence en ce monde. Tout près, voici l'Autre, le visage de l'autre en son approche, par qui se retourne le miroir et surgissent de nouveaux sentiments d'amour, de peur, de détresse ou de haine.

Voici la Parole, tumulte fondateur de Babeï, figure originelle ordonnatrice par lequel le monde entend soudain sa propre rumeur, et qui bientôt unifiera et divisera les peuples et les cultures.

Voici le poème, inlassable interrogation de l'être et du temps, aventure du sens parmi l'obscur, chant de révélation et de transfiguration qui affranchit l'homme de lui-même en tentant de l'unir à l'univers.

En un temps où la Terre n'est pas encore ronde, l'humanité cherche sa hauteur à travers mythes et symboles qui sont pour elle autant de façon de participer à l'ordre cosmique et d'ouvrir des passages vers son accomplissement.

Enfin voici l'avenir, invisible passé qui nous explore, en entier contenu dans cette pointe d'aiguille qui le précède. Ainsi tout bouge et demeure semblable; c'est le mystère de l'existence et celui d'une histoire qui avance par l'amour et la connaissance.

Telle est aussi l'expérience poétique: traversée du passé, du présent et du futur sur les chemins de l'amour et de la connaissance. Le poème en effet n'est-il pas essentiellement une vision du temps, une conception imaginaire du passage, de *notre passage*? Depuis toujours, il s'agit d'habiter l'univers, de susciter l'ouverture infinie de l'être vers le monde pour qu'à travers le langage se déchiffre - ou à tout le moins s'éclaire - l'énigme dans laquelle nous sommes plongés, et que soit possible notre propre aventure.

Si le poème fut d'abord surtout description et narration, il est arrivé, au fil de son intense exploration de l'être et du monde, à se perdre à même sa matière, le langage, cette demeure où résonnent, confondus, passé et future. Car le poème s'efforce de perpétuer une origine, ce lien indéterminé des commencements, de l'union de l'espace et du temps, de la reminiscence d'une fusion de l'homme avec le cosmos. N'est-ce pas, par chacune de ces innombrables avenues que sont les voix poétiques, ce que cherche le poète: accomplir la coïncidence.

Pour pressentir ce que pourrait être la poésie du IIe millénaire, il convient d'interroger le second, de regarder vers quelle cible pointe l'arc du 20e siècle que nous achevons. Nous sommes à la fin d'un segment d'histoire où les valeurs de production et de consommation ont pris le pas sur la lenteur de la création, où le système économique a prévalu sur tous les autres et où la quantifica-

tion de la réalité a remplacé sa qualification. Ainsi sommes-nous devenus privés de croyances profondes, d'absolus, de nécessité intérieure, dépourvus d'espérance et coupés de nous-mêmes. Tout soudain pris la forme du vide, du chaos, de l'accidentel, et dans cet effritement, nous n'avons su trouver appui, nous préserver de l'effondrement. L'indépassable a été dépassé, l'horizon jusque là infranchissable a été franchi.

Après s'être rappelé Auschwitz, Staline, la atomique, le premier pas de l'homme sur la lune; après avoir évoqué l'épuisement des ressources de la Terre, la physique quantique, la télévision, Hubble; après avoir cité Einstein, Pessoa et Rilke, nous serons devant le meilleur et le pire, voyant peut-être disparaître cette fragile notion de progrès, et surgir ce qui pourrait être, plutôt qu'une hypothétique volonté politique, la volonté poétique d'édifier, parmi la ruine, un lieu où convergent ces mots qui auront si difficilement traversé notre siècle: le Beau, le Bien, l'Amour, l'Un, le Sacré.

Par sa façon d'explorer la déchirure, le vide et la fragmentation, la poésie du 20e siècle aura mis à l'épreuve le futur. Celle du prochain millénaire tentera peut-être de renouer ce qui fut rompu, de ramener l'être humain vers lui-même. Se destinera-t-elle à répondre aux questions de notre époque? Saura-t-elle arpenter les replis secrets de Pierre pour que fusionne son corps, son cœur, son âme et son esprit? À cela, nul ne peut répondre. Mais nous pouvons espérer que le poème prendra le relais du désespoir et poursuivra ce fil ténu qui nous maintient au-dessus de l'abîme.

C'est à la disparité peut-être, à l'hétérogénéité et au multiple que nous devons livrer la poésie pour qu'elle devienne ouverture totale, et prenne la mesure de la démesure en laissant entrer en elle la voix de l'Autre: visions, cultures, savoirs. Par une sorte d'*esthétique du divers* témoignant du pouvoir fusionnel du langage, le poème serait un lieu de connaissance et d'expérience englobant, un lieu d'invention et de transformation qui donne à cette minuscule pointe d'aiguille jaillie du néant pour créer cette Totalité dont nous faisons partie. Essentiellement, le poème est en expansion continue. Son mouvement en est un d'ouverture: en marche vers son devenir, il cherche aussi à franchir toute limite. Il s'oppose à toute rétraction, toute contraction ou réduction. Ainsi est-il perpétuellement mobile; jamais figé, il s'accomplit à même une irresistible force qui, le poussant vers l'Autre, le porte vers lui-même. Tendue à la fois vers le passé par la «leçon de mémoire» à laquelle elle nous invite et vers le futur par l'éveil qu'elle cherche à susciter, la poésie recueille des présences pour en célébrer les grandeurs et les failles et nous rappeler le miracle de l'origine et la fragilité de l'être et de la vie.

Si le pouvoir de la poésie réside bien, comme je le crois, dans sa capacité de transformer la réalité par une quête de sens à travers le langage, elle sera, en ce IIe millénaire qui se profile, d'une impérieuse nécessité que l'être humain puisse retrouver la clarté qui l'a fait naître. Car si nous sommes capables de ruine et de désastres, nous savons aussi qu'une part inaltérable de beauté nous habite. C'est vers elle que pointe le poème, comme la nuit pointe vers Faube tremblante.

Horei Mureșan

"... a cui-s, mamă?" sau cine a "scris" nunta găzelor

Micilor mei prieteni din clipele de răsfăț:
Răzvan și Cristian

în loc de "Cuvânt înainte":

"O mulțime de cuvinte care, izolate sau chiar în fraze obișnuite, au un înțeles banal, poetul știe, prin integrarea lor într-un tot, să le reliefeze astfel încât să-și schimbe multifizionomia înțelesului. Din reflexul lor reciproc se aprind înțelesuri noi. Cine ar putea spune că următoarele câteva cuvinte luate izolat exprimă ceva mai mult decât banalitățile din lumea obiectivă, anume: albine, pânjiniiș, furnici, saci, colaci, grielci, purici, oțel, pântec, lăcuste. Unele dintre ele sunt banale de tot. Dar iată ce devin ele rând pe rând în *Călinul* lui Eminescu".

(Liviu Rusu - *Estetica poeziei lirice*)

Moto:

"Ca să înțelegi poezia trebuie să te înveșmâți în sufletul copilului, ca într-o cămașă fermecată, și să admitti că înțelepciunea copilului este mai presus decât aceea a bărbatului".

Johan Huizinga

Într-o operă cu evidente și remarcabile excursuri Sudice, Eminescu a lăsat, totuși, puține pagini scuturate de încălcătura marilor obsesii și consacrate așa-zis ei or "subiecte mici", ținând de copilărie-n postuma **Copii eram noi amândoi...** un scenariu bine articulat al "războiului" dintre copii și broște, în "insula cea verde", se sfârșește cu o imagine tanatică a "doi vineți aștri", ochi ai fratelui mort, cale pentru poet a dezvoltării și aici a eternului motiv "vanitas vanitatum". Este adevărat că recuperarea unui topos al desfășurării primei vârste face obiectul mai multor cadre lirice, fără a întrece însă în importanță rostul limitat al decorului,

în *Călin* (file din poveste) - poem al dragostei supuse unui cod punitiv - voinicul care suia cu greu pietrele "sure" către "castelul singularic", pentru a rupe fragila și înșelătoarea "pânză de păianjen" după care dormea fata de-mpărat, în urma unui lung răspas de ispășenie, aflat în căutarea ei, coborând de astă dată "pe poteca dinspre codri": "... pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț. "Ajuns în spațiul auster al "colibe împistrite" și când încă pentru mirii proscrisi "tristă-i firea", tatăl descoperă aici o "simeză" naivă, exercițiu figurativ al copilului:

"Pe cuptorul uns cu humă și pe coșcovii păreți
Zugrăvit-au c-un cărbune copilășul cel isteț
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,
Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă."

Din datele zgărcite ale poemului se desprinde o concluzie: copilul a fost păgubit de mirajul jocului cu alții de seama lui, singurul semn al trecerii sale prin copilărie fiind această schiță murală. Suficientă însă, prin tehnica vădit caricaturală, pentru a ne înlesni bănuiala că spectacolul nupțial al micilor vietăți din final e "regizat" de el. Lăsând la o parte elementele de tehnică poetică, scena se dezvoltă sub zodia jocului, care este - neîndoielnic - mai vechi decât poezia. Ca un gest reparator, micului demiurg i se pun la îndemână câteva rudimente, pe care le combină până la a le da o extensie prodigioasă, spectaculară: o pădure, niște perechi de aripi, o cojiță de alună, o pânză de păianjen etc.

Nebăgat în seamă de cei mari, el pregătește totul cu grijă, sincronizându-și reprezentăția cu a acelora, ca într-un rit de integrare. Singurul cadru adecvat al unui astfel de spectacol e pădurea, spațiu de intimitate, care pentru asemenea ocazii ține loc de casă sau de catedrală. Personajele, cu excepția furnicilor, care - la nevoie - se pot metamorfoza, au aripi: albine, greieri, purici, bondari, fluturi, țânțari, lăcuste, cărăbuși. Creându-și o lume de mici ființe zburătoare, copilul le trece pe sub o prismă antropomorfică, însoțindu-le de dorința dinamică de înălțare, de subliniate. Punându-le la lucru pe cele mai harnice:

"Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur..."

însărcinând cu conducerea alaiului nunții și cu diverse rostiri pe cei de mai mi că ispravă, "regizorul" trebuie să-și aleagă și personajele principale.

Mai întâi mirele: un lepidopter ce poate impresiona prin coloritul aripilor, prin felul în care știe să pună în valoare fasciolele de lumină ce cad asupra sa din unghiuri varii, dar mai ales prin făptui ca fluturile urmează prin simetria lui laterală legile după care e proporțional și corpul uman. Pentru a mări splendoarea spectacolului, imaginea mirelui e multiplicată ca într-un complicat sistem de oglinzi:

"O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur."

Ineditul mijloc de locomoție nu numai că se trage din basme, dar are și semnificația unui germen deschis, în contextul acestui joc, desfășurat într-o epocă de rut.

Mireasa, aparținând altui regn - cel vegetal - nu ia parte la spectacol decât în măsura în care "așteaptă". Numai că la această scară microscopică mariajul devine posibil, micul demiurg răscumpărând prin "nunta" sa jalea Luceafărului din celălalt poem pornit din basm. Astfel că "toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine" această trecere dintr-o realitate în altă realitate, cea a miracolului, precum în Nunta de la Cana.

Întreaga priveliște a nunții găzelor din *Călin* (file din poveste) poate că nu e decât amintirea nehotărâtă a unei scene văzute de copil în poiana unde a crescut.

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

(continuare din pagina 3)

45. Ilie Constantin: *Neguțatorul de săbii*, colecția Poesis, bilingvă, română-franceză. Editura Cogito, 1997.
46. Miron Kiropoi: *Augusta nostalgice a sângelui*, colecția Poesis, bilingvă, română-franceză. Editura Cogito, 1997.
47. Luca Pițu: *Naveta esențială*, Editura Moldova, 1997.
48. Hélène Dorion: *Măntuirea, rezonanța dezordinii*, colecția Poesis, bilingvă, franceză-română. Editura Cogito, 1997.
49. Mihai Ursachi: *Descoperirea României*, colecția Poesis, bilingvă, română-engleză. Editura Cogito, 1997.
50. Alexandru Lungu: *Zăriștea din timp*, colecția Poesis, bilingvă, română-suedeză, Editura Cogito, 1997.
51. Pierrette Micheloud: *Mai presus de uitare*, colecția Poesis, ediție bilingvă, franceză-română, Editura Cogito, 1997.
52. Modest Morariu: *Întoarcerea lui Ulise (Odysseum Návrat - traducere în limba cehă de Jitka Lukesova)*, Valvax globator, 1996 (Cehia).
53. Jean Pierre Vallotton: *Nesfârșita încercare*, colecția Poesis, ediție bilingvă, franceză-română, Editura Cogito, 1997.
54. Francis Tessa: *Însingurată, respirația...*, colecția Poesis, ediție bilingvă, franceză-română, Editura Cogito, 1997.
55. Saint - John Kauss: *Tărâmul copilăriei*, colecția Poesis, ediție bilingvă, franceză-română, Editura Cogito, 1997.
56. Radu Țuculescu: *Uscitoria de partid*, Editura Cogito, 1997.
57. Dora Pavel: *Creier intermediar*, Editura Cogito, 1997.
58. Elisabeta Chișe: *Humoresca*, Editura Viața arădeană, 1997.
59. Ion Vădan: *Înțelțuri magnetice*, Editura Libra, 1997.
60. Victor Suvorov: *Ultima Republici* (traducere în românește de Radu Pirpăuță), Editura Polirom, 1997.
61. Mircea Carp: *"Vocea Americii" în România* (cu un cuvânt înainte de Adrian Marino), Editura Polirom, col. Plural, 1997.
62. Adam Michnik: *Scrisori din închisoare și alte eseuri* (traducerea și îngrijirea ediției: Adriana Babeți și Mircea Mihăies, cu o prefață de Vladimir Tismăneanu), Editura Polirom, 1997.
63. Liviu Antonesei: *O prostie a lui Plătăm - Intelectualii și politica*, Editura Polirom, 1997.
64. Alexandru Paleologu: *Despre lucrurile cu adevărat importante*, Editura Polirom, 1997.
65. Mariana Codruț: *Casa cu stururi galbene*, Editura Polirom, 1997.
66. Marcel Mauss, Henri Hubert: *Eseu despre natură și funcția sacrificiului* (Traducerea: Gabriela Ga vrui; Studiu introductiv: Nicu Gavriuiță), Editura Polirom, 1997.
67. Nicolae Breban: *Riscul în cultură*, Editura Polirom, 1997.
68. Joachim Wach: *Sociologia religiei*, Editura Polirom, 1997.
69. Petre Andrei: *Sociologie generală*, ediția a IV-a, Editura Polirom, 1997.
70. Ion Murgeanu: *Darul*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
71. Miron Kiropoi: *Diotima*, vol.1, Editura Cogito, 1997.
72. *România în World War II 1941-1945*, editat de Institutul de Studii operativ-strategice și istorie militară (coordonator Alexandru Duțu), 1997.
73. Miron-Blaga: *Vechi, antice și de demult*. Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
74. Banița T.Arghezi: *Întârzieri în noapte*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
75. Rodica Draghinescu: *Obiect de ascuțit pe ambele părți*, ASB & Cartea Românească, 1997.
76. Saviana Stănescu: *Proscrisa*, ASB & Cartea Românească, 1997.
77. Alexandru Pele: *Cerul cuvântului*, Casa de presă și editură Anotimp și Editura Abaddaba, 1997.
78. Octavian Blaga: *Epihării*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
79. Pascu Balaci: *Când îngerul aduce cheia*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
80. Alexandru Sfârlea: *Către Sing (Scrisorile XVII-XXXVII)*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
81. Ion Davideanu, *Parodii*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
82. Gabriel Georgescu: *Viața pe răzătoare*, Casa de presă și editură Anotimp, 1997.
83. Cătălin Târlea: *Prostia la români*, Editura Alfa, 1997.
84. Dan-Silviu Boerescu: *Oslăbiciune pentru psihi*, Editura Maxim, 1997.
85. Adrian Popescu, *Italia subiectivă*, Editura Ars Longa, 1997.
86. Simona Grazia Dima: *Noaptea romană*, Editura Arhipelag, 1997.

Stâna de Vale, septembrie 1997,
cu ocazia Festivalului Internațional de Poezie

Rencontre des écrivains de Belgrade

Adam Paologin

Acasă la pictorul Milić

Radomir Budvić

O 7

Srba Jorgojević

Stanoje Radulović

Portrete realizate de Mirko Petrović

BANCA TRANSILVANIA

VĂ OFERĂ ATÂT DE MULTE VARIANTE BUNE DE COLABORARE ÎNCÂT DEPINDE DOAR DE DUMNEAVOASTRĂ SĂ FACETI PASUL SPRE UN PARTENER DE ÎNCREDERE:

- OPERATIVITATE & Servicii bancare la un înalt nivel profesional & Dobândă neschimbată pe perioada contractului de depozit
- CONFIDENȚIALITATE & Acordare de credite în condiții avantajoase & Emitere de scrisori de garanție și bonitate
- SIGURANȚĂ & Cecuri de călătorie & Operațiuni de decontări externe și arbitraj valutar prin conectare la sistemele SWIFT și REUTERS
- PROFESIONALISM & Consultanță economico-financiară

Sucursalele BĂNCII TRANSILVANIA vă așteaptă în orașele: CLUJ, BUCUREȘTI, ORADEA, PLOIEȘTI, BRĂȘOV, ZALĂU, BAIA MARE, TÂRGU MUREȘ, TIMIȘOARA, BIJZĂU, ARAD, SIBIU.

La ORADEA, Sucursala BĂNCII TRANSILVANIA își are sediul în BULEVARDUL DACIA, nr. 23
Telefon: 164 522

S.C. PETROLSUB S.A.

SUPLACU DE BAȘCĂU, STR. CRINULUI NR. 76.

TELEFOANE: 133.102; 361.532; 360.561; FAX: 361.529

PRODUCE ȘI VINDE URMĂTOARELE PRODUSE PETROLIERE:

- ⇒ COMBUSTIBIL CALORIFER
- ⇒ COMBUSTIBIL TIP M
- ⇒ PĂCURĂ
- ⇒ BITUM

Redacția:

Ioan Țepelea - director; Viorel Mureșan - redactor șef; Redactori colaboratori: Cassian Măria Spiridon, Miron Kiropol, Ioan Moldovan, Constantin Cubleşan, Liviu Borcea, Magda Danciu, Dan Damaschin, Ioan Groze, Gheorghe Izbășescu, Sebastian Koga, Rodica Bogdan, Elisabeta Pop, Viorel Tăutan, George Roca, Grigore Scarlat, Al. Sfârlea, Robert Șerban, Mircea Velicu, Măria Vulișci-Alexandrescu, Teodor Pantea, Nicolae Olenici - fotoreporteri

Editura Cogito, str. Independenței nr. 13, Oradea, 3700, tel.: 059/13.33.39, 41.26.73

teUfax: 059/41.45.79,

ISSN 121 - 4264

Tehnoredactat la S.C. ABADDABA IMP. S.R.L., Oradea

Tiparul executat sub comanda nr. 711/1997, la Imprimeria de Vest R.A., Oradea

UNU

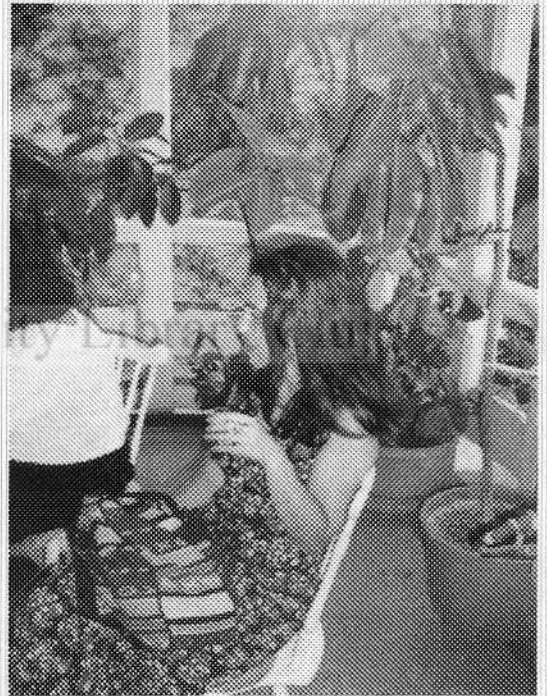
Revistă de cultură editată cu sprijinul EDITURII COGITO și al FUNDĂȚIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

Helene și George Astalos,
întâmpinați în gara din Marsi-
lla de Yves Broussard, Jean
Poncet și Ioan Tepelea

Poeta Saviana Stănescu, în
așteptarea... premiului (la Salonul
Internațional de carte de la
Oradea, septembrie 1997)

BCU Cluj / Central University Library

Arthur Haulot, un prieten
al românilor, alături de
Ecaterina Evanghelescu, cea
care a înființat la Bruxelles
Alianța Belgia - România